

Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus

2010

UDK 325.1:316.6(474.5)
Si-112

Tyrimo ataskaitą parengė:

Dr. Audra Sipavičienė,
Dr. Vladas Gaidys,
Mantas Jeršovas

Tyrimą užsakė:

Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO)
Vilniaus biuras;

Europos migracijos tinklo Lietuvos nacionalinis
informacijos centras

Tyrimą atliko:

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras
„Vilmorus“

TURINYS

Įvadas	3
Reprezentatyvios gyventojų apklausos charakteristika	5
1. Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir imigrantus	6
1.1. Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją	6
1.2. Imigracijos plusai ir minusai Lietuvos gyventojų akimis	10
1.3. Pakantumas darbo imigrantams: ar norėtumėte dirbti kartu su imigrantais	13
2. Kokią darbo migracijos politiką turėtų vykdyti Lietuvos Vyriausybė?	17
2.1. Skatinti, riboti, nesikišti?	17
2.2. Regioniniai prioritetai	19
2.3. Kvalifikaciniai prioritetai	21
3. Darbo imigranto portretas Lietuvos gyventojų akimis	23
3.1. Imigrantai – konkurentai	24
3.2. Imigrantai – žemos kvalifikacijos, rūpinasi tik pinigais	24
3.3. Imigrantai – socialinės sistemos našta	28
3.4. Imigrantai – nusikaltimų, terorizmo šaltinis	28
3.5. Imigrantai – grėsmė lietuvybei	30
3.6. Imigrantai – sunkiausiai dirbantys ir mažiausiai apsaugoti darbuotojai	32
3.7. Migrantai – nauda Lietuvai	33
4. Kas (su)formuoja požiūrį į imigrantus	35
Išvados ir rekomendacijos	37

Jvadas

Lietuva – valstybė, pirmaujanti emigracijos mastais Europos Sąjungoje (tūkstančiui gyventojų). Vien oficialiais Statistikos departamento duomenimis, 2009 metais iš Lietuvos kiekvieną dieną vidutiniškai išvykdavo po 60 asmenų. 2010 metais emigracija dar labiau išaugo. Atrodo, kad emigracijos potencialas (žmonės, kurie galvoja apie emigraciją) yra neišsenkantis. Viešosios nuomonės apklausos 2007, 2008 ir 2010 metais rodo, kad norinčiųjų išvykti nemažėja. Trečdalis šiame tyrime apklaustų Lietuvos gyventojų nurodė, kad norėtų emigruoti iš Lietuvos.

Priešpriešiniai srautai – imigracija ir grįžtamoji migracija – turi tik simbolinę, iš dalies kompensacinę reikšmę. Statistikos departamento duomenimis 2009 į Lietuvą imigravo 6487 asmenys, iš jų 4821 Lietuvos piliečiai, 261 kitų ES valstybių piliečiai ir 1405 trečiųjų šalių piliečiai. Taigi vidutiniškai per dieną į Lietuvą atvyko po 17 asmenų: 13 lietuvių ir 1 ES pilietis ir 3 užsieniečiai.

Imigracijos mastas net ir ekonominio kilimo metais, kai masiškai trūko darbo jėgos įvairiuose Lietuvos ekonomikos sektoriuose, išliko nedidelis, o krizės sąlygomis visai sumenko. Dėl iškreiptos / specifinės emigruojančiųjų sudėties ne tik mažėja gyventojų skaičius, bet ir susidaro demografinės struktūros disproporcijos, o kai kuriuose ekonomikos sektoriuose net ir krizės sąlygomis ima stigti darbo jėgos, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų.

Neigiamas emigracijos pasekmės Lietuva vėl itin pajus pradėjus atsigausti ekonomikai. Išryškės nišos, kuriose emigracija bus išplovusi didelę dalį darbo jėgos. Ekspertai teigia, kad darbo imigrantai, ypač aukštos kvalifikacijos, yra būtinas ekonomikos atsigavimo ir augimo variklis bei pabrėžia, jog atsigaunant ekonomikai Lietuvai reikės darbo imigrantų. Ar darbo imigrantai atvyks į Lietuvą ir kaip tai padarys, priklausys ne tik nuo jų realios paklausos, bet ir nuo darbo imigracijos politikos – ribosime ar leisime atvykti, teiksime ar ne prioritetą tam tikroms specialybėms, migrantų grupėms, ar galvosime apie migrantų integraciją ir pan.

Lietuva šiandien neturi aiškos, strateginės ir į ateitį nukreiptos darbo jėgos pritraukimo politikos. Dabartinė darbo imigracijos politika greičiau skirta atsirandančioms skylėms užkaišioti ir orientuota į stambaus verslo neatidėliotinus interesus. Jeigu norime išvengti ekonomikos kaitimo ar atvirkščiai – nekontroliuojamos imigracijos srautų, jeigu norime spręsti, ką ir kaip įsileisti, jau dabar turime pradėti mąstyti apie aktyvią, tikslingą, į Lietuvos ekonomikos interesus nukreiptą imigracijos ir darbo jėgos pritraukimo politiką. Jai sukurti prireiks nemažai laiko, bus reikalingas strateginis mąstymas, daugelio institucijų bendradarbiavimas ir politinė valia. Taip pat labai svarbu, kad tokios politikos naudą suprastų/ji būtų priimtina ir visuomenei.

Nėra paslaptis, kad lietuviai, patys būdami viena labiausia migruojančių visuomenių, yra neigiamai nusiteikę (netgi fobiški) imigrantų atžvilgiu. Šis pirmas Lietuvoje reprezentatyvus tyrimas skirtas atskleisti lietuvių požiūrį į darbo imigrantus, išsiaiškinti, ko bijomasi, koks piešiamas migranto paveikslas. Galvojant apie darbo jėgos pritraukimo politiką (o šito mes neišvengsime), būtina įvertinti ir visuomenės nuomonę, žinoti, kas ir kaip ją formuoja, daro įtaką. Tai leistų iš anksto

pasiruošti ir suvaldyti galimas socialines įtampas, suderinti ekonominę naudą bei galimą pasipriešinimą naudingiems sprendimams, išvengti priešiško nuotaikų ar net konfliktų. Šis tyrimas taip pat skiriamas politikos formuotojams, kurie ne tik kurs imigracijos politiką, bet ir turės šviesti visuomenę.

Reprezentatyvios gyventojų apklausos charakteristika

Tyrimo atranka yra parengta taip, kad kiekvienas suaugęs Lietuvos gyventojas turėtų vienodą galimybę patekti į atranką. Apklausa atliekama visose apskrityse proporcingai miestų ir kaimų gyventojų skaičiui. Tyrimas atliekamas 21 mieste ir 52 kaimuose.

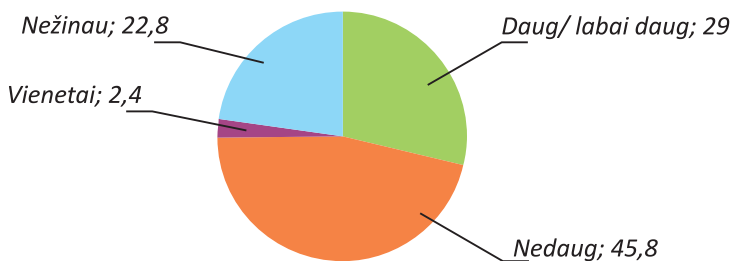
- **Tyrimo laikas:** 2010 m. sausio 14–18 d.
- **Respondentų skaičius:** N = 1004
- **Tyrimo objektas:** 18 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai
- **Apklausos būdas:** interviu respondento namuose
- **Atrankos metodas:** daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.
- **Apklausa vyko:** Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Marijampolėje, Visagine, Alytaus, Šakių, Pakruojo, Šilutės, Utenos, Tauragės, Telšių, Rokiškio, Švenčionių, Jonavos, Raseinių, Mažeikių, Kupiškio, Kėdainių ir Ukmergės rajonuose. Tyrimas vyko 21 miestuose ir 52 kaimuose.

1. Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir imigrantus

1.1. Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją

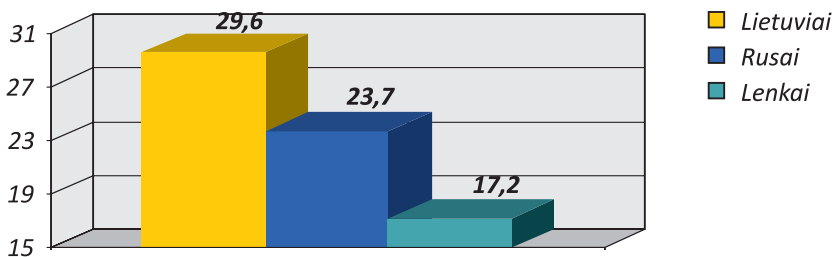
Nors Lietuvoje imigrantai / užsieniečiai sudaro tik apie 1 procentą gyventojų, imigracijos srautai, ypač jei lygintume su kitomis šalimis ar emigracijos srautais, yra menki ir tik iš dalies kompensacinio pobūdžio (1000-čiui Lietuvos piliečių tenka 2–3 imigrantai, jei įskaičiuotume ir grįžtančius Lietuvos piliečius ir 7–8 emigrantai), o darbo migrantų pritraukimas yra gana simbolinis, beje, dėl krizės smarkiai kritęs (užsienio darbuotojai tesudaro 0,2–0,5 proc. Lietuvos darbo jėgos), vis dėlto beveik trečdaliui Lietuvos piliečių atrodo, kad Lietuvoje darbo migrantų yra daug ar labai daug (1.1 pav.).

1.1 pav. Kaip Jūs manote, ar daug Lietuvoje darbo imigrantų? (nuomonė, proc.):

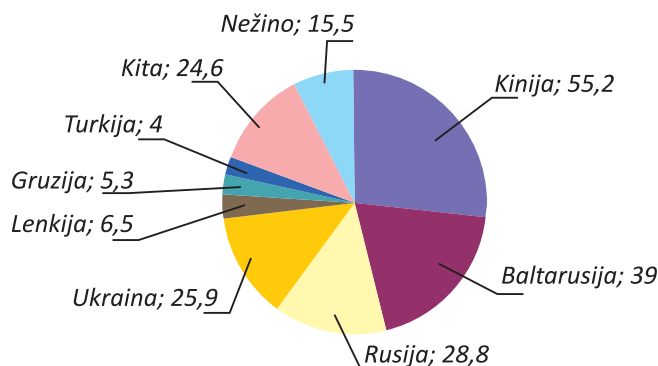
Iš esmės, panašiai situaciją vertina tiek vyrai, tiek moterys, nedideli skirtumai ir jei lygintume pagal respondentų ekonominę padėtį ar išsilavinimą. Vieninteliai ryškūs vertinimų skirtumai pastebimi lyginant pagal tautybę: beveik trečdalis (29,6 proc.) lietuvių mano, kad darbo migrantų Lietuvoje yra daug ar labai daug, tuo tarpu tokios nuostatos laikosi tik mažiau nei kas penktas lenkas (1.2 pav.). Lyginant pagal kitus socialinius demografinius kriterijus, skirtumai nedideli – pagal procentus kiek didesnė dalis manančiųjų, kad Lietuvoje daug darbo migrantų yra tarp darbininkų – (35,1 proc., gal dažniau realiai susiduria darbe) ir bedarbių (30,1 proc., gal todėl, kad vertina užsienio darbuotojus kaip potencialius konkurentus), tarp Vilniaus gyventojų (34,4 proc.) bei pagyvenusių / seniausio amžiaus grupėje (70 ir daugiau metų – tokių yra 34,8 proc.).

1.2 pav. Lietuvos gyventojai, manantys, kad darbo imigrantų Lietuvoje daug / labai daug (pagal tautybę, proc.):

Esant simbolinei realiai imigracijai, tokie Lietuvos gyventojų vertinimai, matyt, smarkiai veikiami žiniasklaidos ir daugiau atspindi išankstines baimes nei realią situaciją. Panaši išvada peršasi ir analizuojant apklausos duomenis dėl imigrantų kilmės šalių – dauguma apklaustųjų, net 55 proc., (1.3 pav.) mano, kad daugiausia Lietuvoje yra imigrantų iš Kinijos (palyginimui – Lietuvos darbo biržos duomenimis, darbo imigrantai iš Kinijos 2008 metais sudarė mažiau nei 7 proc. viso darbo imigracijos srauto, 535 žm., o 2009 metais Migracijos departamento duomenimis Lietuvoje leidimus gyventi turėjo 345 kinai).

1.3 pav. Iš kurių šalių daugiausia užsieniečių atvyksta dirbti į Lietuvą? (nuomonė, proc.):

1.1 Lentelė. Kaip manote, iš kurių šalių daugiausia užsieniečių atvyksta dirbti į Lietuvą?

Šalis	N	Proc.
Kinija	554	55,2
Baltarusija	392	39,0
Rusija	289	28,8
Ukraina	260	25,9
Lenkija	65	6,5
Gruzija	53	5,3
Turkija	40	4,0
Moldavija	31	3,1
Čečėnija	30	3,0
Kazachstanas	27	2,7
Afganistanas	18	1,8
Vokietija	10	1,0
Korėja	10	1,0
Pakistanas	10	1,0
Kitos šalys (< 1 %)	110	11,0
Nežino / neatsakė	156	15,5
Iš viso	1 004	204,7

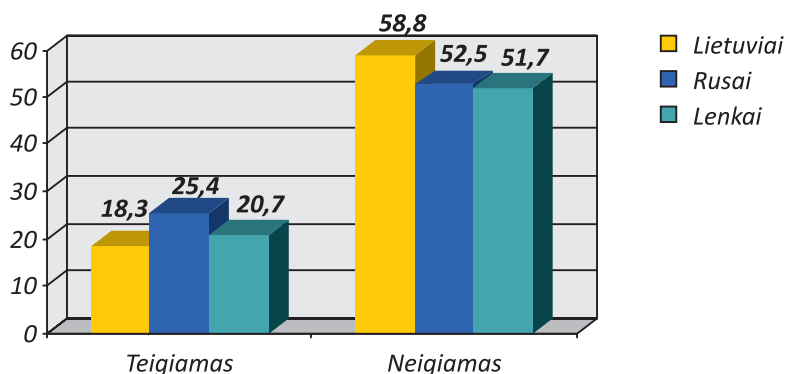
Tai galėtų būti susiję ir su tuo, kad daugiausia žmonės fiksuoja skirtingos išvaizdos atvykėlius, todėl lentelėje, be kaimyninių Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos piliečių, daugiausia nurodomi Azijos šalių atstovai. Įdomu pastebėti, kad be Vokietijos ir Lenkijos, kitos ES šalys arba nebuvo paminėtos, arba jas įvardijo mažiau nei 1 proc. respondentų.

Toks susikurtas įvaizdis, kad imigrantų Lietuvoje daug ir dominuoja kinai, rusai, baltarusiai, matyt, lemia ir bendrą imigracijos, kaip reiškinių, vertinimą. Absoliuti dauguma (57,8 proc.) Lietuvos gyventojų imigraciją į Lietuvą, kaip reiškinių, vertina neigiamai ir tik 18,8 proc. teigiamai. Tarp vyrų neigiamos nuostatos ryškesnės – net 62,5 proc. vyrų imigraciją vertina neigiamai (palyginti su 53,8 proc. tarp moterų). Lyginant pagal tautybę (1.4 pav.), skirtumai nėra esminiai, vis dėlto lietuviai labiau nusistatę prieš imigraciją (18 proc. vertino teigiamai, 59 proc. neigiamai) nei rusai (25,4 proc. teigiamai ir 52,5 proc. neigiamai) ar lenkai (20,7 proc. teigiamai ir 51,7 proc. neigiamai).

1.2 lentelė. Kaip manote, ar imigracija į Lietuvą yra teigiamas ar neigiamas reiškinys?

	<i>N</i>	<i>Proc.</i>
<i>Teigiamas</i>	189	18,8
<i>Neigiamas</i>	580	57,8
<i>Sunku pasakyti</i>	235	23,4
<i>Iš viso</i>	1 004	100,0

1.4 pav. Imigracijos, kaip reiškinių, vertinimas priklausomai nuo tautybės (proc.):

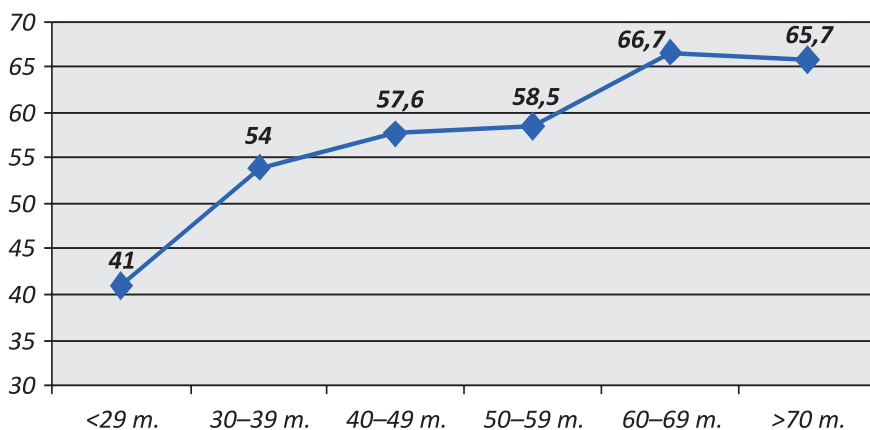

Jaunimas imigraciją vertina žymiai pozityviau (pozityviausiai vertina moksleiviai ir studentai – 48,3 proc. teigiamai ir 30 proc. neigiamai) nei pagyvenę žmonės. Ir apskritai, galima pastebėti, kad didėjant amžiui netolerancija imigracijai auga (1.5a pav.), – tarp pensinio amžiaus žmonių neigiamų vertinimų pusantro karto daugiau nei tarp jaunimo iki 29 metų. Antra vertus, imigrantai neretai vertinami kaip darbo rinkos konkurentai ir socialinių paslaugų vartotojai (bent jau kaip pretendentai į socialines paslaugas ar išmokas), todėl imigraciją, kaip reiškinių, blogiau vertina mažas pajamas turintys žmonės. Galima net pastebėti priklausomybę –

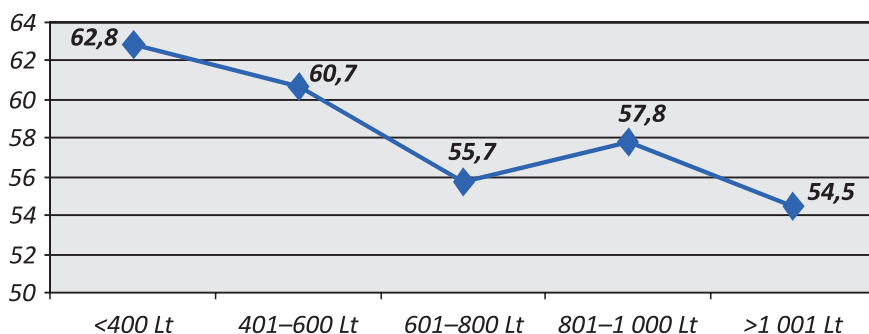
kuo didesnės šeimos pajamos vienam nariui, tuo pozityvesnis požiūris į imigraciją (1.5b pav.). Matyt, didesnes pajamas gaunantys respondentai imigraciją vertina ne vien ekonominiu požiūriu, bet ir kaip kultūrinių mainų, įvairovės nešėją.

1.5 pav. Imigracijos į Lietuvą, kaip neigiamo reiškinio, vertinimas

(a) priklausomai nuo amžiaus (proc.):

(b) priklausomai nuo pajamų šeimos nariui (proc.):

Analizuojant respondentų vertinimus priklausomai nuo gyvenvietės tipo, galima pastebėti, kad labiausiai prieš imigrantus nusistatę yra Vilniaus gyventojai – net 64,5 proc. imigraciją vertina neigiamai. Toks vertinimas yra gana netikėtas (čia daugiau jaunimo, moksleivių, didesnes pajamas turinčių gyventojų, rusų – būtent tų, kurie imigraciją vertina palankiausiai), bet galbūt atspindi tam tikrą patirtį, realiai susidūrus su imigrantais.

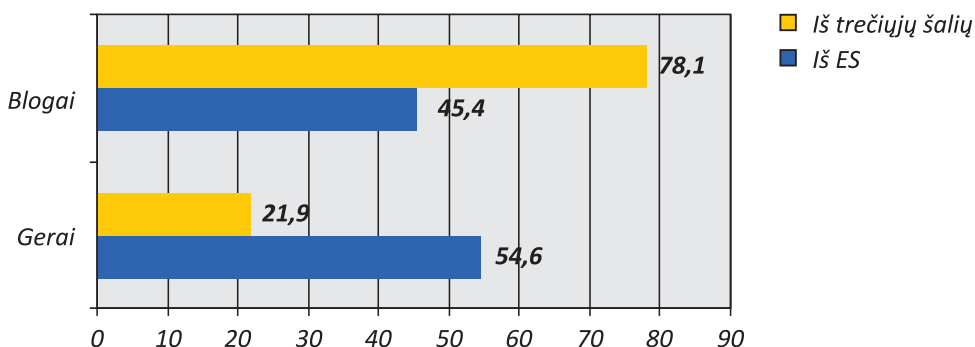
Įdomu pastebėti, kad respondentų neigiamas imigracijos vertinimas nepalankiamas argumentais. Respondentams priminus, kad Airija, įsileidusi daug imigrantų, suklestėjo, jų neigiamos nuostatos imigracijos atžvilgiu nepakito ir liko stabiliai neigiamos. Todėl susidaro įspūdis, kad neigiamos nuostatos dėl imigracijos yra greičiau principas nei argumentais ar patirtimi paremtas respondentų nusistatymas.

Apibendrinant galima būtų pasakyti, kad Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir imigrantus yra gan fobiškas, nepalankus. Panašią nuomonę galima susidaryti ir stebint gyventojų (ir žurnalistų) pasisakymus šiais klausimais viešojoje erdvėje, žiniasklaidoje. Stebina tik tai, kad kai kurios gyventojų grupės, pvz., Vilniaus gyventojai, žmonės su aukštuoju išsilavinimu, kurie tradiciškai laikomi tolerancijos puoselėtojais, parodė didžiausią nusistatymą prieš imigraciją. O juk būtent jie nemaža dalimi formuoja viešąją nuomonę, neretai turi įtakos ir politiniams sprendimams.

1.2. Imigracijos plusai ir minusai Lietuvos gyventojų akimis

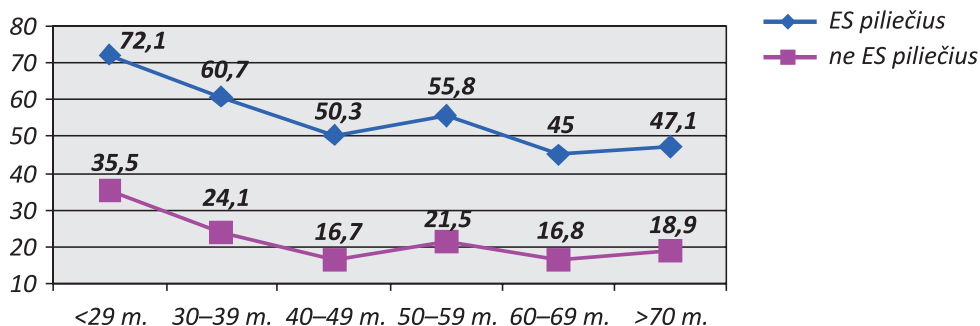
Tyrimo duomenimis, Lietuvos gyventojai nėra palankiai nusiteikę imigrantų, atvykstančių į Lietuvą iš kitų šalių, atžvilgiu, beje, labai aiškūs skirtumai pastebimi vertinant darbo imigraciją iš ES šalių ir iš trečiųjų valstybių. Darbo migrantus iš ES šalių palankiai vertina daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų (54,6 proc., beje, daugiau teigiamų vertinimų nei nepalankių), o dėl atvykstančiųjų iš kitų šalių palankių vertinimų dvigubai mažiau (21,9 proc.) ir daugiau nei trys ketvirtadaliai Lietuvos gyventojų mano, kad užsienio piliečių atvykimas į Lietuvą yra „blogai“. Ypač bijomasi „kitokių“, atvykstančių iš Azijos, Afrikos.

1.6 pav. Jūsų nuomone, ar gerai, kad užsienio piliečiai atvyksta dirbti ir gyventi į Lietuvą? (nuomonė, proc.):

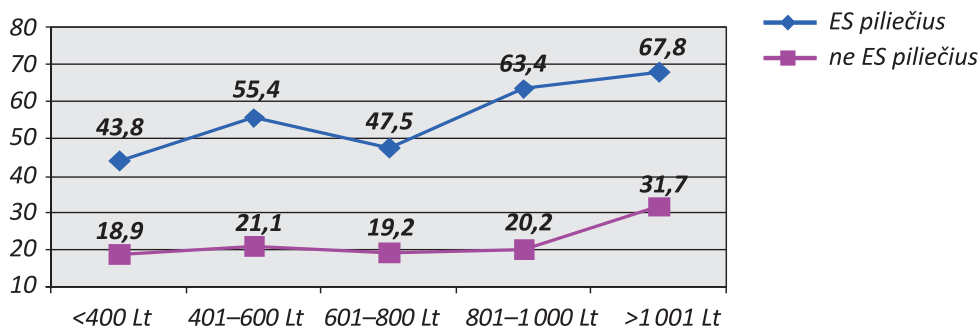

Pastebimas tradicinis imigracijos vertinimo ryšys (atvirkštinis) priklausomai nuo amžiaus (jaunimas palankiausiai vertina darbo migrantus tiek iš ES, tiek iš trečiųjų šalių, o didėjant amžiumi netolerancija auga – 1.7 pav.), taip pat nuo pajamų dydžio, tenkančio vienam šeimos nariui (tiesioginė priklausomybė – kuo didesnės pajamos, tuo palankesnis vertinimas) – 1.8 pav. bei išsilavinimo (1.9 pav.).

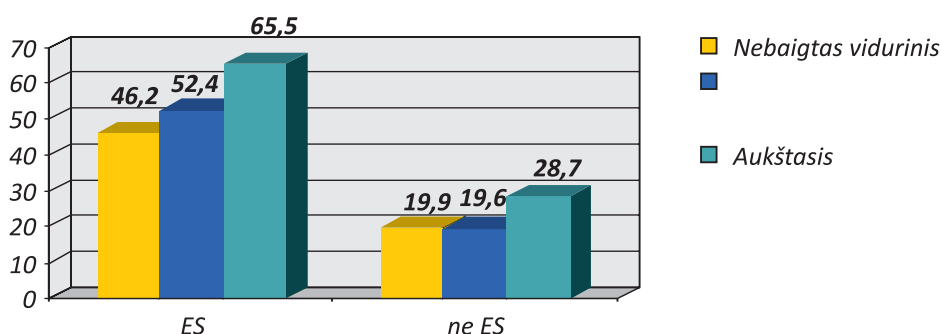
1.7 pav. Apklaustųjų dalis, pozityviai vertinanti atvykstančius dirbti užsienio piliečius (iš ES ir ne ES šalių), priklausomai nuo amžiaus (proc.):

1.8 pav. Apklaustųjų dalis, pozityviai vertinanti atvykstančius dirbti užsienio piliečius (iš ES ir ne ES šalių), priklausomai nuo pajamų šeimos nariui (proc.):

1.9 pav. Apklaustųjų dalis, pozityviai vertinanti atvykstančius dirbti užsienio piliečius (iš ES ir ne ES šalių), priklausomai nuo išsilavinimo (proc.):

Jei vertintume pagal socialinį statusą, labiausiai prieš darbo migrantus nusistatę pensininkai (82,6 proc. pasisako prieš darbo migrantus iš trečiųjų šalių ir 54,2 proc. prieš ES darbo migrantus), tarnautojai (atitinkamai 84,9 proc. prieš trečiųjų šalių darbininkus ir 38,9 proc. prieš ES), darbininkai (81,3 proc. prieš ne ES ir 53,6 proc. prieš ES darbininkų imigraciją), kaimo gyventojai (83,4 proc. ne ES ir 59,8 proc. ES); pagal tautybę – lenkai (atitinkamai 85,2 proc. ne ES ir 53,6 proc. ES).

Paprašyti paaiškinti konkrečiau, kodėl „blogai“, kad užsienio piliečiai atvyksta dirbti ir gyventi į Lietuvą, absoliuti dauguma respondentų (84,7 proc. dėl ES migrantų ir 72,5 proc. dėl trečiųjų šalių migrantų) nurodė tokias priežastis kaip konkurencijos baimė („užima darbo vietas“, „išstumia lietuvius į užsienį“, „mažina atlyginimus“). Rečiau nurodomos problemos, susijusios su kultūriniais skirtumais, užsieniečių nenoru integruotis, nusikalstamumo didėjimu ir kt. (1.3 lentelė). Beje, kaip galima pastebėti iš lentelės duomenų, ES darbo migrantų labiau bijoma būtent dėl konkurencijos, ne ES šalių imigrantų – dėl nusikalstamumo, kultūrinių skirtumų, dėl to, kad iš ten atvyksta nekvalifikuoti darbininkai, kad jie nemoka dirbti.

1.3 lentelė. Lietuvos gyventojų nuomonė, kodėl „blogai“, kad užsienio šalių piliečiai atvyksta dirbti ir gyventi į Lietuvą (proc.):

	Iš ES	Ne iš ES
<i>Konkurencija, blogina darbo sąlygas</i>	84,7	72,5
<i>Nori pasinaudoti Lietuva, ieško privilegijų</i>	3,6	4,1
<i>Išaugęs nusikalstamumas, šešėlinis verslas</i>	1,9	6,3
<i>Svetima kultūra, nenoras integruotis</i>	4,0	10,6
<i>Nepratę kokybiškai ir intensyviai dirbti, nekvalifikuoti</i>	0,7	5,2
<i>Per juos plis daugiau ligų</i>	-	0,4
<i>Nežino / neatsakė</i>	6,1	6,6
Iš viso	100,9	105,8

Manantieji, kad darbo imigrantai reikalingi Lietuvai ir tai yra teigiamas reiškiny, dažniausiai kaip teigiamus bruožus nurodo imigrantų profesinę kvalifikaciją / ekspertizę, jų duodamą ekonominę naudą Lietuvai, didėjančią kultūrinę įvairovę ir stiprinančius ryšius su kitomis šalimis ar net tiesioginę demografinę naudą (1.4 lentelė). Kas šeštas respondentas nurodė, kad tai yra laisvo judėjimo pasekmė: „jei mes važiuojame, tai ir jie gali atvažiuoti“. Vėlgi, kiek skirtingai vertinami ES ir ne ES darbo imigrantų „pliusai“: atvykusieji iš ES šalių dažniau vertinami dėl profesinės ekspertizės (47,8 proc.), kaip laisvo asmenų ir darbo jėgos judėjimo privalumas (18,2 proc.). Ne ES šalių imigrantai – dėl ekonominės naudos, kultūrų įvairovės plėtros, tikėtinų demografinių pasekmių. Vis dėlto pozityvūs imigracijos aspektai pastebimi kur kas rečiau nei negatyvūs, bendros Lietuvos gyventojų nuostatos dėl darbo imigracijos yra nepalankios.

1.4 lentelė. Lietuvos gyventojų nuomonė, kodėl „gerai“, kad užsienio šalių piliečiai atvyksta dirbti ir gyventi į Lietuvą (proc.):

	ES	Ne iš ES
<i>Aukšta kvalifikacija / profesinė ekspertizė</i>	47,8	28,0
<i>Ekonominė nauda</i>	22,1	28,0
<i>Stiprinami ryšiai, kultūrinė įvairovė</i>	11,4	14,0
<i>Laisvas judėjimas (mes važiuojame, tai ir jie gali)</i>	18,2	14,0
<i>Demografinė nauda / didina gimstamumą</i>	0,9	2,8
<i>Nežino / neatsakė</i>	9,4	18,7
Iš viso	109,7	105,6

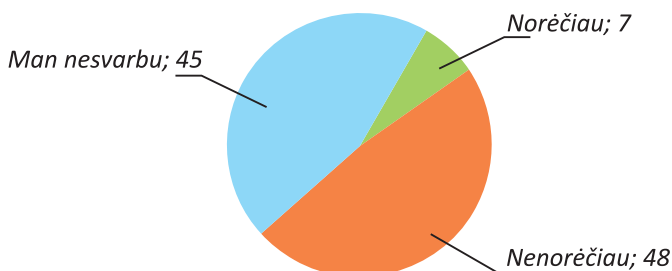
Tokia Lietuvos gyventojų pozicija, matyt, paremta įsitikinimais, o ne faktais ir, kaip toliau matysime, dažniausiai ne asmenine patirtimi, sudaro gana ryškų kontrastą naujausių migracijos įtakos ekonomikai tyrimų išvadoms¹, kurios ne-dviprasmiškai rodo, kad, ypač ilgalaikėje perspektyvoje, imigracija turi pozityvią įtaką: gerina užimtumą, produktyvumą, pajamas (tiesa, tai dažniausiai susiję su ekonomikos reorganizacija). Be to, imigracija skatina inovacijas, sukuria prielaidas investicijoms ir darbo našumui augti – būtent tai, kas galėtų paskatinti greitesnį ekonomikos atsigavimą, išėjimą iš ekonominės krizės. Tačiau šie faktai Lietuvos gyventojams (ir politikams?) nėra žinomi arba ekonominiai aspektai nėra esminiai, vertinant imigracijos procesus ir perspektyvas.

1.3. Pakantumas darbo imigrantams: ar norėtumėte dirbti kartu su imigrantais?

Kai kurie sociologai abejoja, ar iš tiesų žmonės pajėgūs susidaryti objektyvią nuomonę apie įvairius socialinius procesus, neturėdami išsamios informacijos (Bourdieu, 1973 m.), todėl verifikuojant ypač svarbu apžvelgti asmenines patirtis ir hipotetines situacijas. Kaip parodė tyrimas, apie pusę (48 proc.) Lietuvos gyventojų / respondentų nenorėtų dirbti kartu su imigrantais, dar panašiai tiek pat (45 proc.) nurodė, kad jiems nesvarbu, iš kur žmogus, – svarbu tik, kaip jis dirba. Pozityviai nusiteikę ir sutiktų dirbti su imigrantais tik 7,4 proc. responden-tų. Įdomu pastebėti, kad kai klausimai yra bendro pobūdžio, pvz., „Ar gerai, kad užsienio piliečiai atvyksta dirbti į Lietuvą?“, respondentų nusistatymas yra labiau neigiamas (78 proc. mano, kad blogai) negu kai klausama konkrečiai (pvz., „Ar norėtumėte dirbti kartu su imigrantais?“).

¹ Peri, Geovanni. 2010. The Impact of Immigrants in Recession and Economic Expansion. Washington, DC: Migration Policy Institute.

1.10 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis, proc.):

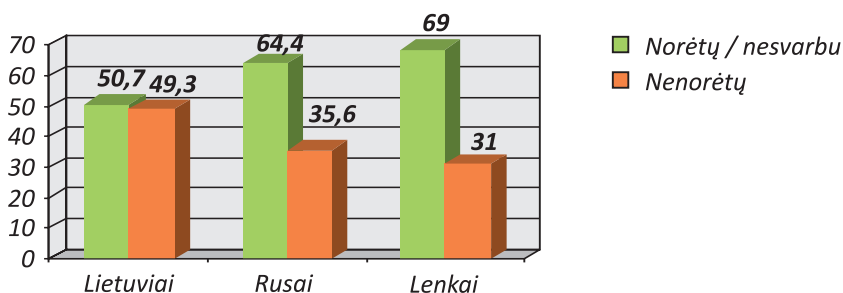

Vyrai yra pozityviau nusiteikę darbo imigrantų atžvilgiu nei moterys. Vis dėlto su migrantais dirbti norėtų mažiau kas dešimtas respondentas – 9 proc. vyrų ir tik 6 proc. moterų.

Kaip parodė tyrimas, palankumas / pakantumas migrantams priklauso nuo keleto veiksnių – tautybės, amžiaus, išsilavinimo ir pajamų.

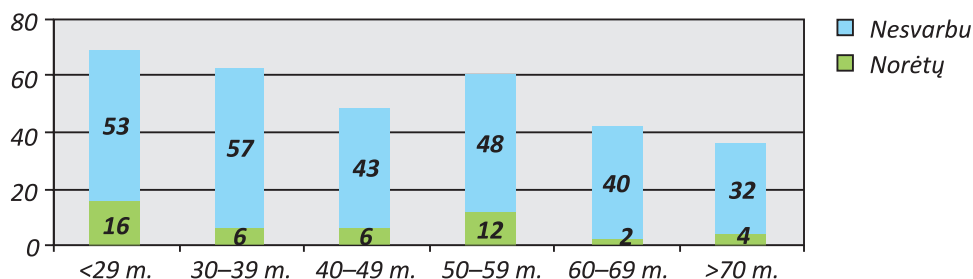
Tautybė. Pakančiausi darbo imigrantams yra nelietuviai. Nors tarp lietuvių daugiausia norinčiųjų dirbti su migrantais (7,6 proc.), tačiau tarp jų ir didžiausias nenorinčiųjų dirbti skaičius (50,7 proc.). Kiek didesnę rusų ir lenkų pakantumą greičiausiai lemia jų pačių identifikacija su „kitokiu“, „nelietuviu“.

1.11 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis pagal tautybę, proc.):

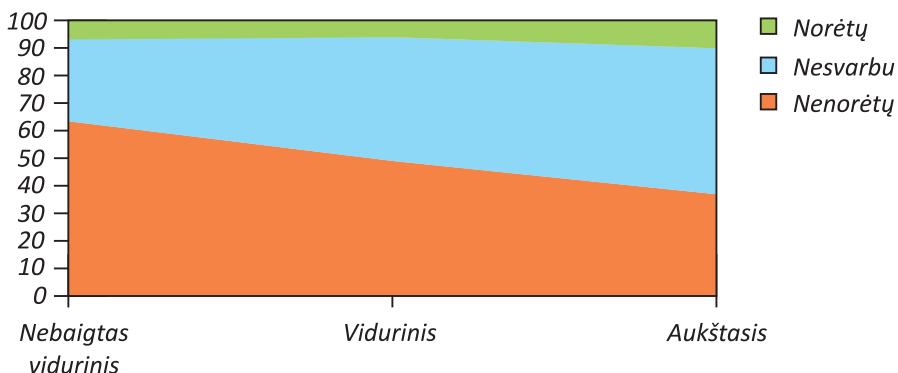
Amžius. Paprastai jaunesni žmonės yra labiau pakantūs imigrantams ir beveik 70 proc. nemato problemos dirbti kartu su jais. Didėjant respondentų amžiui, jų pakantumas mažėja.

1.12 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis pagal amžių, proc.):

Tyrimo duomenimis, gana stipri priklausomybė tarp respondentų **išsilavinimo** ir pakantumo imigrantams, t. y. kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo didesnė tolerancija darbo migrantams. Viena vertus, išsilavinę žmonės mažiau bijo migrantų konkurencijos, geriau supranta, kad reguliuojama darbo migracija yra būtina ir gali paskatinti Lietuvos ekonomikos atsigavimą. Kita vertus, labiau išsilavinę žmonės greičiausiai daugiau keliauja, susiduria su skirtingais žmonėmis ir todėl jų mažiau bijo.

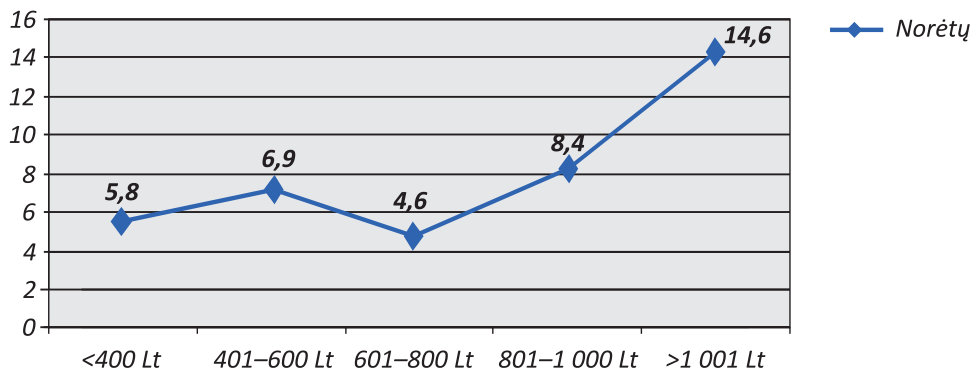
1.13 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis pagal išsilavinimą, proc.):

Panaši tendencija išlieka ir atsižvelgiant į respondentų **socialinę padėtį** – pakančiausi (pozityvūs ir neutralūs vertinimai) darbo imigrantams yra studentai (78 proc.), specialistai (70 proc.), o labiausiai nepakantūs – pensininkai (39,6 proc.), tarnautojai (53,3 proc.), darbininkai (53,4 proc.). Įdomu pastebėti, kad bedarbiai darbo imigrantus vertina gana pozityviai – net 9,7 proc. norėtų su jais dirbti.

Šeimos pajamos – vienas aiškiausių tolerancijos migrantams rodiklių. Didėjant pajamoms, mažėja netolerancijos darbo imigrantams lygis. Kaip parodė tyrimas, didžiausias procentas (14,6 proc.) norinčiųjų dirbti kartu su imigrantais yra tarp respondentų, kurių šeimos pajamos vienam gyventojui viršija 1 001 Lt.

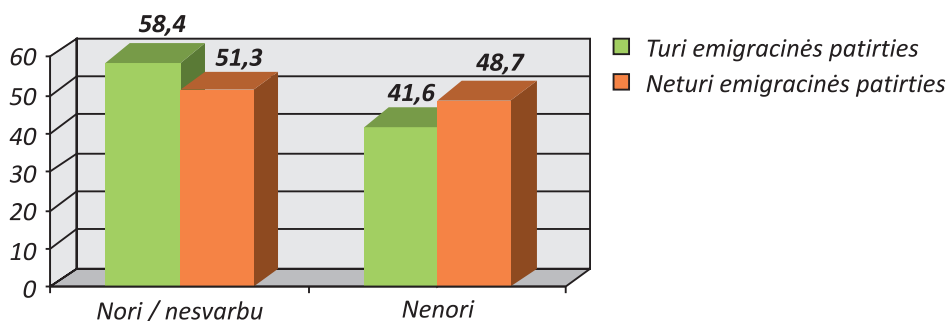
1.14 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis pagal pajamas, proc.):

Kaimo vietovėse gyvenantys respondentai turi ypač neigiamas nuostatas dėl darbo imigrantų. Daugiau nei pusė (61,5 proc.) nenorėtų dirbti su imigrantais. Žinant, kad Lietuvos kaimo vietovėse beveik nėra darbo imigrantų, ši nuostata, matyt, remiasi ne praktine bloga patirtimi, o nuogirdomis ar išankstine baime. Tuo tarpu tik 36,5 proc. Vilniaus miesto gyventojų pareiškė nenorą dirbti su imigrantais.

Įdomu pastebėti tai, kad **emigracinė patirtis** (buvo respondentas išvykęs dirbti į užsienį ar ne) tik nedaug prisideda prie pakantumo darbo imigrantams. Nors tarp migracinę patirtį turinčių respondentų norinčiųjų dirbti su imigrantais yra beveik du kartus daugiau, jei lyginsime su tais, kurie neturi migracinės patirties / nebuvo išvykę dirbti į kitas šalis (12 proc. palyginti su 6,8 proc.), tačiau šie skaičiai yra tikrai maži abiejose grupėse, o bendras respondentų pakantumo lygis imigrantams, t. y. neprieštarautų dirbti su imigrantais, tik labai nežymiai skiriasi – 58,4 proc. tarp buvusių emigrantų, palyginti su 51,3 proc. tarp tų, kurie tokios patirties neturi.

1.15 pav. Ar norėtumėte dirbti su imigrantais? (respondentų dalis pagal emigracinę patirtį, proc.):

Paanalizavus pagal šalis, su kokių šalių darbo imigrantais lietuviai labiausiai norėtų dirbti, aiškiai išsiskiria Rusija (63,7 proc.) bei kitos, daugiausia europinės šalys (50 proc.). Ir tik 6–9 proc. (eliminavus nenorinčiuosius) norėtų dirbti su Kinijos, Azijos, Afrikos imigrantais.

1.5 lentelė. Su kokių šalių imigrantais norėtumėte dirbti?

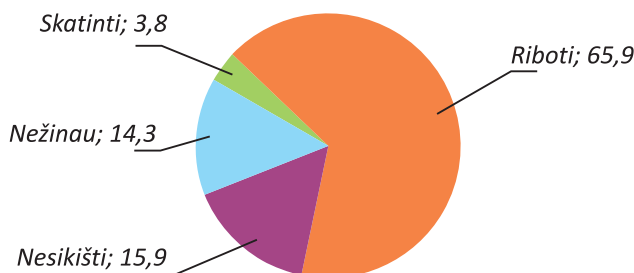
	N	Proc.
Rusijos	503	63,7
Kinijos	77	9,7
Afrikos	48	6,1
Azijos	48	6,1
Kitų šalių	395	50,0
Iš viso	790	135,6

2. Kokią darbo migracijos politiką turėtų vykdyti Lietuvos Vyriausybė?

2.1. Skatinti, riboti, nesikišti?

Neigiamas požiūris į imigraciją ir įsitikinimas, kad imigrantų Lietuvoje ir taip jau yra daug (ar net pernelyg daug), matyt, ir lėmė, jog dauguma Lietuvos gyventojų norėtų darbo imigraciją ribojančios politikos – už ribojimus (ar net jau esančių migrantų išsiuntimą) pasisako beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų (65,9 proc.), o už skatinimą – tik 3,8 proc. 15,9 proc. gyventojų mano, kad Lietuvos Vyriausybė iš viso neturėtų kištis į šiuos procesus (2.1 pav.).

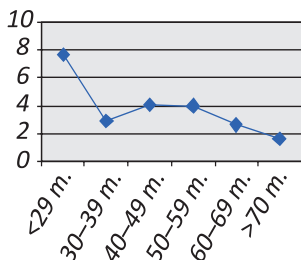
2.1 pav. Ar Vyriausybė turėtų skatinti ar riboti darbo imigraciją, ar nesikišti į šį procesą? (apklaustųjų nuomonė, proc.):

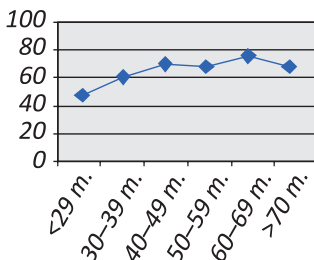
Vyrų ir moterų požiūriai šiuo klausimu beveik nesiskiria, tačiau pastebimi labai ryškūs skirtumai pagal amžiaus grupes. Didėjant amžiui noras riboti imigraciją auga – palyginimui, tarp jaunimo iki 29 metų darbo imigraciją siūlo riboti 50,6 proc. respondentų, tuo tarpu 60–69 metų grupėje tokių net 76,5 proc. (2.2 pav.) Ir atvirkštinė tendencija, kai kalbama apie darbo imigracijos skatinimą, – tarp jaunimo tokių beveik tris kartus daugiau nei tarp pensinio amžiaus gyventojų.

2.2 pav. Ar Vyriausybė turėtų skatinti ar riboti darbo imigraciją, ar nesikišti į šį procesą? (pagal amžių, proc.):

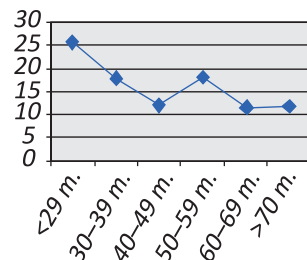
1. Skatinti

2. Riboti

3. Nesikišti

Labiausiai už imigracijos ribojimą pasisako Vilniaus ir kaimų gyventojai – 71 proc., palyginti su 61–62 proc. tokių atsakymų kituose miestuose. Pagal

tautybę, labiausiai darbo imigraciją norėtų riboti rusai – už ribojimus pasisako 69,5 proc. rusų, palyginti su 66 proc. lietuvių ir 55,2 proc. lenkų.

Vis dėlto, kaip rodo šios apklausos duomenys, noras riboti darbo imigraciją, matyt, tik iš dalies ir netiesiogiai siejamas su konkurencijos darbo rinkoje augimu, socialinių išlaidų atvykusiems poreikiu ar su kitais ekonominiais veiksniais. Tarp didžiausias ir mažiausias pajamas gaunančių respondentų atsakymų skirtumai nėra esminiai – už darbo imigracijos ribojimą pasisako 68 proc. respondentų su mažiausiomis pajamomis (iki 400 Lt šeimos nariui per mėnesį) ir 63 proc. su didžiausiomis pajamomis (daugiau kaip 1 001 Lt šeimos nariui per mėnesį).

Jei norą riboti imigraciją ir taip „apsaugoti“ vietos darbo rinką laikytume kaip konservatyvumo apraišką, tai konservatyviausi (pagal socialinę padėtį) būtų pensininkai ir tarnautojai – t. y. tos grupės, su kuriomis darbo imigrantai beveik nekonkuruoja. Tad jų noras riboti imigraciją greičiausiai yra socialinių bei ekonominių veiksnių išdava. Ypač tai išryškėja lyginant pensininkų (71,5 proc. pasisako už imigracijos ribojimus) ir tarnautojų (74 proc.) nuostatas su bedarbių (65,2 proc.), darbininkų (62,6 proc.) ar specialistų (60,6 proc.) nuomone.

Apibendrinant duomenis peršasi išvada, kad Lietuvos gyventojų požiūris į tai, kokia turėtų būti darbo imigracijos politika, visai neatspindi dabar besiklostančių demografinių realių (dėl masinės emigracijos sparčiai senstanti visuomenė) ar ekonominių sudedamųjų / veiksnių. Už ribojimus labiausiai pasisako pensininkai ir vyriausių amžiaus grupių atstovai, nors būtent jie turėtų būti labiausiai suinteresuoti jaunos darbo jėgos, generuojančios pajamas ir pajėgios teikti socialines paslaugas, pritraukimu. Imigracijos ribojimu labiau suinteresuoti tarnautojai nei realiai konkurenciją galintys pajusti bedarbiai, darbininkai, specialistai.

Antra vertus, imigracijos skatinimu suinteresuota tik labai nedidelė Lietuvos gyventojų dalis (3,8 proc.), daugiausia jaunimas iki 29 metų (7,7 proc.), moksleiviai ir studentai (10 proc.), žmonės su aukštuoju išsilavinimu (5,1 proc.), didžiausias pajamas gaunantieji (6,5 proc.).

Net ir kitų šalių geri pavyzdžiai nekeičia Lietuvos gyventojų nuostatų. Respondentams priminus, kad Airija, įsileidusi daug migrantų, suklestėjo, ir klausiant, ar nevertėtų ir Lietuvai pabandyti taip išeiti iš krizės, tik nedidelė dalis Lietuvos gyventojų tam pritartų – teigiamai atsakė 16,6 proc. Labiausiai tokį eksperimentą palaikytų jaunimas (30,9 proc.), moksleiviai ir studentai (42,6 proc.), lenkai (32,1 proc.), taip pat tie, kurie patys buvo išvykę dirbti į užsienį (28,7 proc.). Absoliuti dauguma Lietuvos gyventojų tokiai idėjai nepritartų (83,4 proc.), matyt, net ir ekonominė nauda neatsveria išankstinių neigatyvių nuostatų imigrantų atžvilgiu.

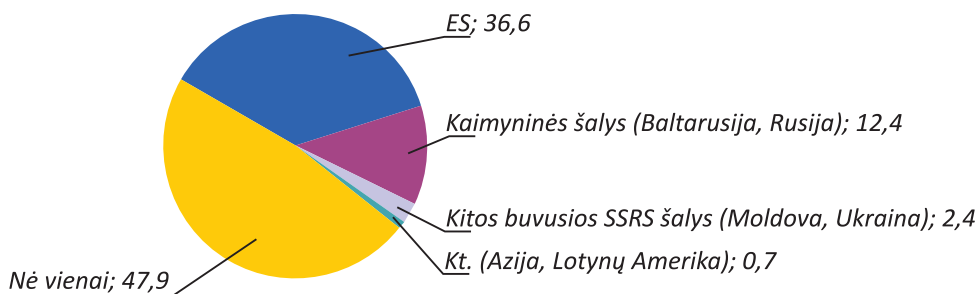
2.1 lentelė. Airija, įsileidusi daug imigrantų, suklestėjo. Ar nevertėtų ir Lietuvai pabandyti taip išeiti iš krizės?

	N	Proc.
<i>Taip, vertėtų</i>	163	16,6
<i>Ne, nevertėtų</i>	817	83,4
Iš viso	980	100,0

2.2. Regioniniai prioritetai

Nors darbo imigracija į Lietuvą apskritai vertinama nepalankiai, tyrime buvo aiškinamasi, kokių šalių ar regionų darbo migrantams Lietuvos gyventojai teiktų pirmenybę, jei vis dėlto Lietuvos Vyriausybė vykdytų darbo jėgos pritraukimo politiką. Kaip matyti iš grafiko, dauguma Lietuvos gyventojų mano, kad pirmenybę, pritraukiant užsienio darbo jėgą, turėtų būti skiriama ES piliečiams (36,6 proc.), kaimyninėms valstybėms (12,4 proc.) ar kitoms buvusios Sovietų Sąjungos šalims (2,4 proc.). Tačiau beveik pusė gyventojų mano, kad nevertėtų suteikti prioriteto nė vienai šaliai ar regionui (47,9 proc.).

2.3 pav. Iš kokių šalių / regionų atvykstantiems darbo migrantams Vyriausybė turėtų teikti pirmenybę? (apklaustieji, proc.):

Toks yra bendras Lietuvos gyventojų nuomonių pasiskirstymas, tačiau jis gana skirtingas, jei paanalizuotume pagal tautybę. Rusai pirmenybę atiduotų kaimyninių šalių, matyt, pirmiausia Rusijos, migrantams (47,9 proc.), tuo tarpu ES svarbą vertina mažiau – 24,1 proc. rusų ir 27,6 proc. lenkų. Kaimynines šalis, kaip prioritetines, pritraukiant darbo migrantus į Lietuvą, dažniau nei kiti nurodė Vilniaus gyventojai (18,5 proc.), pensininkai (16,4 proc.), pagyvenę per 60 metų žmonės (17,8 proc.).

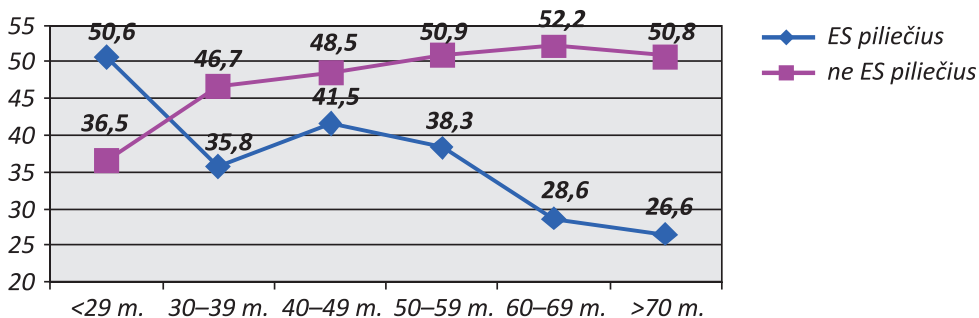
2.2 lentelė. Lietuvos gyventojų nuomonė, kokių šalių / regionų darbo migrantams turėtų būti teikiama pirmenybė (pagal tautybę, proc.):

Tautybė	ES	Kaimyninės šalys	Kitos buvusios SSRS šalys	Kitos šalys	Nė vienai	Iš viso
Lietuviai	38,1	10,7	2,6	0,8	47,9	100
Rusai	24,1	31	1,7	-	43,1	100
Lenkai	27,6	17,2	-	-	55,2	100

Vykdamas darbo jėgos pritraukimo politiką, į ES dažniau siūlo orientuotis jaunimas – tokių buvo 50,6 proc. jaunimo iki 29 metų grupėje, palyginti su 27 proc.

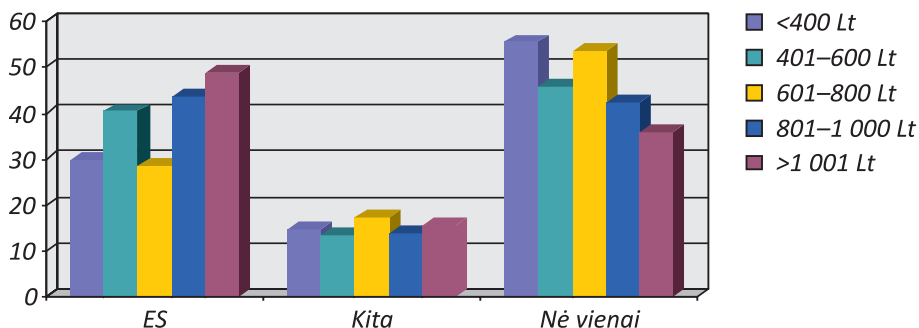
60 metų ir vyresnių respondentų amžiaus grupėje. Atvirkštinė tendencija stebima siūlymuose nesuteikti prioriteto nė vienai šaliai / regionui: jaunimo iki 29 metų grupėje tokių buvo kiek daugiau nei trečdalis (36,5 proc.), vyresnėse nei 60 metų grupėse tokių jau daugiau nei pusė (51,5 proc.).

2.4 pav. Lietuvos gyventojų nuomonė, kokių šalių / regionų darbo migrantams turėtų būti teikiama pirmenybė (pagal amžiaus grupes, proc.):

Taip pat stebima priklausomybė nuo išsilavinimo – tarp respondentų su aukštuoju išsimokslinimu beveik du kartus daugiau manančiųjų, kad, kalbant apie darbo imigrantų pritraukimą, orientuotis reikėtų pirmiausia į ES šalis (43 proc.), palyginti su 27,7 proc. tarp nebaigusių vidurinės respondentų. Mažiausiai ES prioritetą palaiko kaimo gyventojai (23,6 proc., palyginti su 45 proc. tarp didžiųjų miestų respondentų) bei mažiausias pajamas gaunantys Lietuvos gyventojai. O ir apskritai, galima pastebėti, kad kuo didesnes pajamas gauna, tuo labiau yra orientuoti į darbo migrantus iš ES, ir tuo mažiau palaiko nuomonę, kad šiuos procesus galima palikti savieigai, nesuteikiant prioriteto jokiai šaliai / regionui (2.5 pav.).

2.5 pav. Lietuvos gyventojų nuomonė, kokių šalių / regionų darbo migrantams turėtų būti teikiama pirmenybė (pagal pajamas šeimos nariui, proc.):

Apibendrinant galima teigti, kad nors apie pusę Lietuvos gyventojų mano, kad vykdant darbo jėgos pritraukimo politiką pirmenybė neturėtų būti teikiama nė vienai šaliai / regionui, o reikėtų vadovautis kitais, ne geografiniais ar politiniais kriterijais, vis dėlto tarp tų, kurie mano kitaip, ES nurodoma dažniausiai. Be to, ir patys imigrantai iš ES vertinami geriau nei darbo migrantai iš trečiųjų šalių.

2.3. Kvalifikaciniai prioritetai

Neigiamas nusistatymas prieš darbo imigraciją neaplenkia ir aukštos kvalifikacijos specialistų. Didesnė dalis Lietuvos gyventojų nepalaikytų iniciatyvos palengvinti pritraukimo sąlygas atvykti ir apsigyventi Lietuvoje net ir aukštos kvalifikacijos specialistams – apklausos duomenimis, tokių buvo 41,9 proc., palyginti su 33,7 proc. palaikančiųjų.

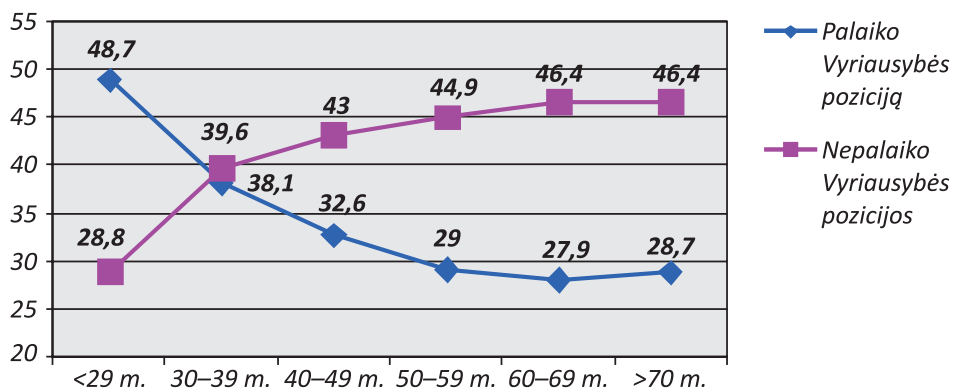
2.3 lentelė. Ar palaikytumėte Vyriausybės poziciją lengvinti atvykimo ir apsigyvenimo Lietuvoje sąlygas aukštos kvalifikacijos darbuotojams iš trečiųjų valstybių?

	N	Proc.
<i>Taip</i>	338	33,7
<i>Ne</i>	421	41,9
<i>Nežinau</i>	245	24,4
Iš viso	1004	100,0

Žinant, kiek dauguma Europos šalių deda pastangų stengdamosi pritraukti protus iš trečiųjų šalių, tokios Lietuvos gyventojų nuostatos, matyt, būtų gana stiprus blokuojantis veiksnys (šalia visų kitų socialinių ekonominių veiksnių, kur Lietuva pralaimi senosioms ES šalims), jei Vyriausybė rimtai svarstytų tokias galimybes / protų pritraukimo strategijos įgyvendinimą. Nepalankiausiai tokias iniciatyvas vertina pensininkai (46,4 proc.), tarnautojai (51,9 proc.). Vertinant pagal tautybę, mažiausiai tokią Vyriausybės iniciatyvą palaikytų lietuviai (43,1 proc. nepalaikytų, palyginti su 33,9 proc. tarp rusų ir 34,5 proc. tarp lenkų). Pagal išsilavinimą didžiausias nepalaikančiųjų procentas tarp respondentų su aukštuoju išsilavinimu (42,4 proc.). Matyt, užsienio šalių kvalifikuoti specialistai ir mokslininkai yra vertinami daugiau kaip konkurentai, galintys išstumti vietinius specialistus, o ne kaip kolegos, prisidedantys prie mokslo ir socialinės ekonominės plėtros.

Protų pritraukimą iš trečiųjų šalių labiausiai palaiko jaunimas (48,7 proc.), didžiausias pajamas gaunantieji (44,7 proc.), Vilniaus gyventojai (40,8 proc.), rusai (40,7 proc.). Kaip ir vertinant kitus su migracija susijusius reiškinius, teigiamos ir neigiamos nuostatos labai stipriai koreliuoja su respondentų amžiumi – aukštos kvalifikacijos darbuotojų iš trečiųjų šalių pritraukimą / atvykimą palengvinimą palaiko beveik pusė jaunimo iki 29 metų ir tik 28 proc. vyresnių nei 60 metų respondentų. Ir atvirkštinė tendencija tarp nepalaikančiųjų (2.6 pav.).

2.6 pav. Palaikytų / nepalaikytų Lietuvos Vyriausybės poziciją lengvinti atvykimo ir apsigyvenimo Lietuvoje sąlygas aukštos kvalifikacijos darbuotojams iš trečiųjų šalių (pagal amžių, proc.):

Apibendrinant galima pasakyti, kad lietuvių nenoras įsileisti (net ir palengvinti atvykimo / apsigyvenimo Lietuvoje sąlygų) aukštos kvalifikacijos darbuotojų yra kaip kontrastas absoliučios daugumos ES šalių vykdomai strateginei „protų pritraukimo“ politikai, beje, numatyta ir Lietuvos Vyriausybės migracijos strateginėse gairėse. Tad Lietuvos Vyriausybei, jei ji imtųsi realiai spręsti aukštos kvalifikacijos darbo jėgos iš trečiųjų šalių pritraukimo politiką, iš karto tektų susidurti su dviem problemomis: kaip šioje srityje konkuruoti su senosiomis (socialiai saugesnėmis ir ekonomiškai turtingesnėmis) ES šalimis ir kaip įveikti vietinių gyventojų („rinkėjų“) neigiamas nuostatas. Tad čia kyla ne tik klausimas „įsileisti ar neįsileisti“, bet ir kaip realiai įgyvendinti tokią politiką. Nespręsdami šios problemos ir paraleliai atiduodami tiek savo specialistus, tiek besimokantį jaunimą, kalbėti apie proveržio ekonomiką, apie naujas technologijas ir mokslo slėnius (be mokslininkų?) yra nerealu. Be to, galvoti reiktų ne apie gerų (išskirtinių) sąlygų sudarymą vienai ar kitai konkrečiai bendrovei Lietuvoje ar net jas dotuojant, o apie aplinkos kurtis Lietuvoje sudarymą. Antra vertus, kaip tvirtina ekonomistai, atsigaunant ekonomikai Lietuvai ims trūkti ne tik specialistų, bet ir darbininkų (Maldeikienė, 2010). Bet ir čia lietuvių nuostatos dėl darbo migracijos nėra palankios.

3. Darbo imigranto portretas Lietuvos gyventojų akimis

(Lietuvos gyventojų nuomonė apie iš kitų šalių atvykstančius darbo migrantus)

Kaip buvo minėta anksčiau, Lietuvos gyventojai yra gana neigatyviai nusistatę prieš darbo migrantus iš kitų valstybių, ypač atvykstančius ne iš ES šalių, todėl buvo bandoma išsiaiškinti, koks gi Lietuvos gyventojų akimis yra tas „imigranto portretas“, būdingos imigrantui savybės ir iš to kylančios problemos ar nauda. Kaip parodė tyrimas, dauguma Lietuvos gyventojų pritaria neigiamai imigrantus apibūdinančioms savybėms, ir tik mažuma pastebi ir teigiamus bruožus, galimą imigracijos naudą ar yra susirūpinę migrantų pažeidžiamumu (3.1 lentelė).

3.1 lentelė. Ar Jūs sutinkate su šiais teiginiais apie iš kitų šalių atvykstančius darbo imigrantus? (apklaustųjų proc.):

	Taip	Ne	Sunku pasakyti
Konkurencija			
<i>Jie išstumia lietuvius iš darbo rinkos, užima darbo vietas (pigesni)</i>	71,8	10,0	18,2
Žema kvalifikacija			
<i>Dauguma imigrantų yra žemo išsilavinimo</i>	54,6	12,7	32,7
<i>Jiems rūpi tik pinigai</i>	66,2	9,2	24,6
<i>Jie pernelyg skundžiasi, nori privilegijų</i>	45,0	16,0	38,9
Socialinės sistemos išnaudojimas			
<i>Jie ieško lengvo gyvenimo, nori pasinaudoti Lietuvos socialine sistema</i>	55,8	16,5	27,7
Poveikis nusikalstamumui			
<i>Tarp imigrantų yra daug nusikaltėlių, didėja nusikalstamumas</i>	48,1	16,2	35,7
<i>Per juos didėja terorizmo grėsmė</i>	49,7	20,2	30,1
Poveikis lietuvių bei			
<i>Per juos tuoj nebesusišnekėsi lietuviškai</i>	33,5	41,4	25,1
<i>Lietuva nutautėja</i>	51,8	26,9	21,3
Migrantų pažeidžiamumas			
<i>Jie dažnai dirba nelegaliai</i>	62,4	6,4	31,3
<i>Migrantai dirba tuos darbus, kurių lietuviai nenori dirbti</i>	27,8	42,9	29,3

	Taip	Ne	Sunku pasakyti
<i>Migrantams mokamas žymiai mažesnis atlyginimas</i>	34,8	24,3	40,9
<i>Labai dažnai migrantų teisės Lietuvoje pažeidžiamos</i>	23,7	34,4	41,9
Migrantų nauda			
<i>Jie įneša kultūrų įvairovę</i>	45,0	29,1	25,9
<i>Migrantai labai gerai dirba, atneša daug naudos Lietuvai</i>	9,9	47,9	42,2

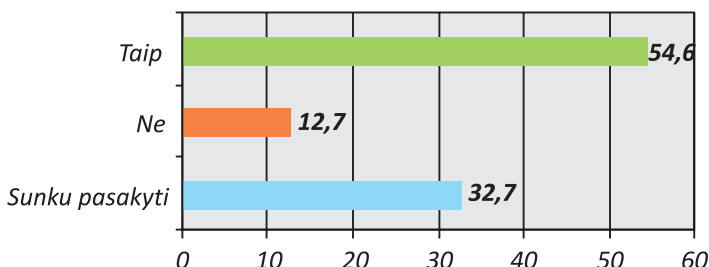
3.1. Imigrantai – konkurentai

Pagal tyrimo duomenis, labiausiai paplitusi nuomonė – kad migrantai yra „pigsniai“, todėl išstumia lietuvius iš darbo rinkos, užima jų darbo vietas – net 71,8 proc. respondentų laikosi tokios nuomonės. Įdomu pastebėti, kad šiai nuomonei labiau pritaria moterys nei vyrai (atitinkamai 73,5 ir 69,8 proc.), nelietuviai (76 proc. tarp rusų ir lenkų, 71,6 proc. tarp lietuvių), Vilniaus gyventojai (78,7 proc.), darbininkai ir tarnautojai (atitinkamai 74 ir 77 proc.). Kaip matyti, neretai tokiai nuomonei pritaria ir tie, kurie realiai darbo rinkoje su atvykusiais migrantais nekonkuruoja – pvz., moterys (statistiniai duomenys rodo, kad realiai tarp darbo imigrantų, atvykstančių į Lietuvą, moterys sudaro tik 1–3 procentus) ir tarnautojai.

3.2. Imigrantai – žemos kvalifikacijos, rūpinasi tik pinigais

Daugiau kaip pusė Lietuvos gyventojų mano, kad darbo migrantai yra žemos kvalifikacijos (54,6 proc.), jiems rūpi tik pinigai (66,2 proc.), pernelyg skundžiasi ir dar nori privilegijų (45 proc.).

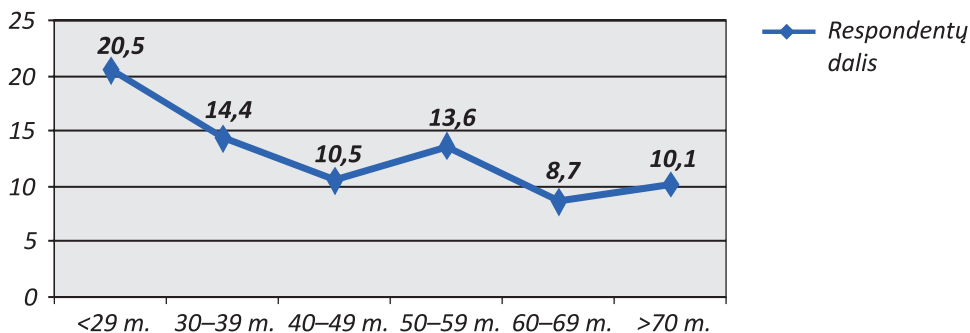
3.1 pav. Respondentų nuomonė, ar dauguma darbo imigrantų yra žemo išsilavinimo (proc.):

Nuomonę, kad migrantai yra žemos kvalifikacijos, labiausiai palaiko mažiausias pajamas gaunantys Lietuvos piliečiai (61,6 proc.), keturių didžiųjų miestų (Kauno,

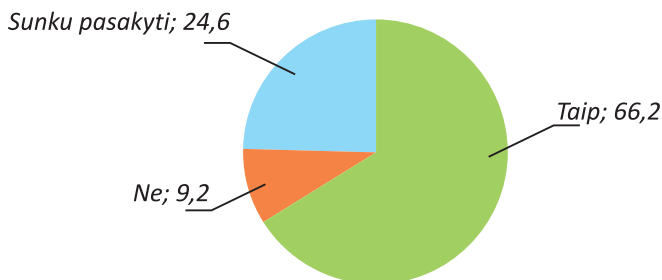
Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) gyventojai (63,8 proc.), bedarbiai (58,5 proc.). Labiausiai su tokiu teiginiu nesutinka jaunimas iki 29 metų (3.2 pav.)

3.2 pav. Respondentų, kurie nesutinka, kad dauguma darbo imigrantų yra žemo išsilavinimo, dalis (pagal amžių, proc.):

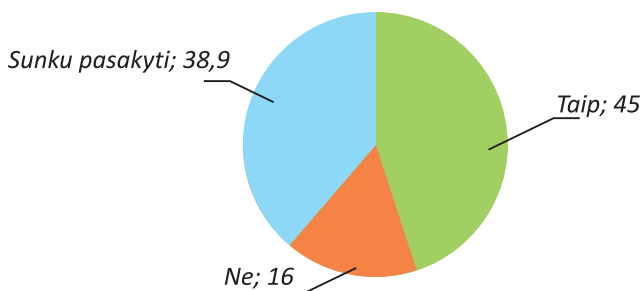

Kartu išreiškiama nuomonė, kad apskritai migrantams Lietuvoje rūpi tik pinigai – tokios nuomonės laikosi net du trečdaliai respondentų (66,2 proc.). Labiausiai tokią nuomonę palaiko bedarbiai (68,9 proc.), pensininkai (70,4 proc.), mažiausias pajamas gaunantieji (74,4 proc.), rusai (79,9 proc.). Jei analizuotume šias nuostatas pagal išsilavinimą, gana netikėtai labiausiai ją palaiko asmenys su aukštuoju išsilavinimu (68,9 proc., palyginti su 63,1 proc. tarp asmenų su nebaigtu viduriniu ar žemesniu išsilavinimu).

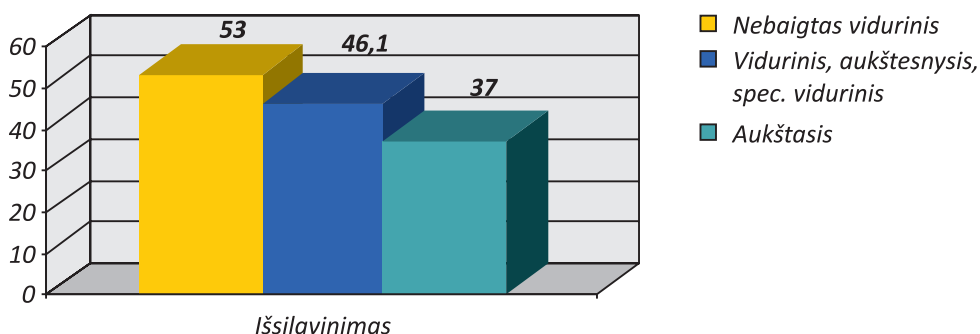
3.3 (a) pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantams rūpi tik pinigai (proc.):

3.3 (b) pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai pernelyg skundžiasi, nori privilegijų (proc.):

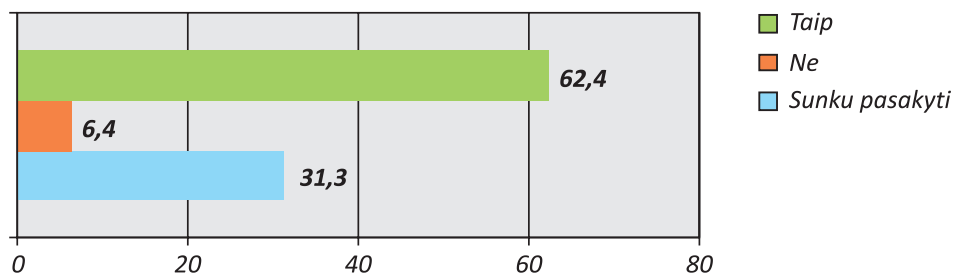
3.4 pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai pernelyg skundžiasi, nori privilegijų (pagal respondentų išsilavinimą, proc.):

Be to, arti pusės (45 proc.) Lietuvos gyventojų mano, kad imigrantai pernelyg skundžiasi ir dar nori privilegijų. Tokias nuostatas labiausiai palaiko žemiausio išsilavinimo respondentai (53 proc. tarp asmenų be vidurinio išsilavinimo, palyginti su 37 proc. tarp respondentų su aukštuoju), pensininkai (52 proc.), asmenys su mažiausiomis pajamomis.

Neigiamas darbo migrantų charakteristikas papildo ir įsitikinimas, kad imigrantai dažniausiai dirba nelegaliai – tokios nuomonės laikosi beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų (62,4 proc.) ir beveik 10 kartų mažiau respondentų nesutiktų su tokiu teiginiu. Labiausiai įsitikinę, kad daug migrantų dirba nelegaliai, rusų tautybės respondentai (71,2 proc.), asmenys, gaunantys nedideles pajamas.

3.5 pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai dažnai dirba nelegaliai (proc.):

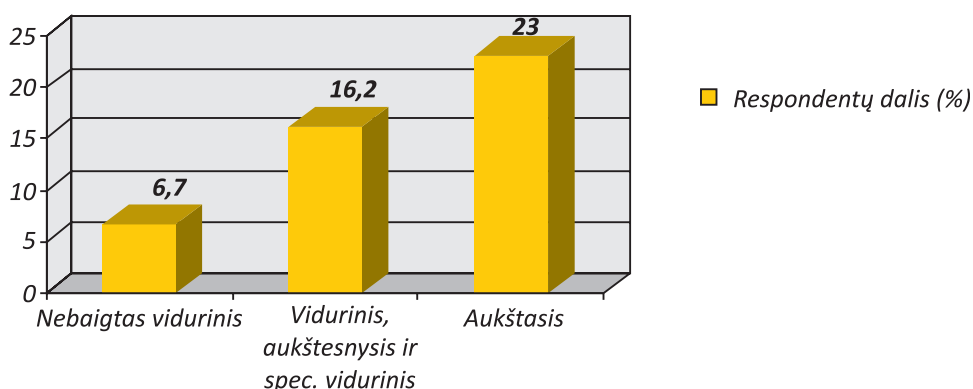
Antra vertus, nors manoma, kad nelegalus imigrantų darbas yra paplitęs reiškinys, dauguma Lietuvos gyventojų patys imigrantų nelegaliai / be sutarties nesusamdytų, net jei jiems būtų galima už tą patį darbą (pvz., namų tvarkymą, remonto darbus, kt.) mokėti žymiai mažiau – prieš pasisako 63,7 proc. respondentų. Vis dėlto kas šeštas Lietuvos gyventojas tokia galimybe pasinaudotų (16,5 proc.), kiti 19 proc. nėra apsisprendę. Įdomu pastebėti, kad tie respondentai, kurie turi darbo užsienyje patirties, labiau linkę nelegaliai samdyti darbo imigrantus nei tie, kurie nebuvo išvykę iš Lietuvos dirbti kitose šalyse. Matyt, patys pabuvę nelegaliais darbuotojais, tokią pat galimybę nori suteikti ir atvykstantiems į Lietuvą arba, atvirkščiai, pasinaudoti jų pažeidžiama situacija.

3.2 lentelė Ar Jūs pats / pati samdytumėte imigrantą nelegaliai / be sutarties (namams tvarkyti, remonto darbams, kt.), jei jam būtų galima mokėti žymiai mažiau nei lietuviui?

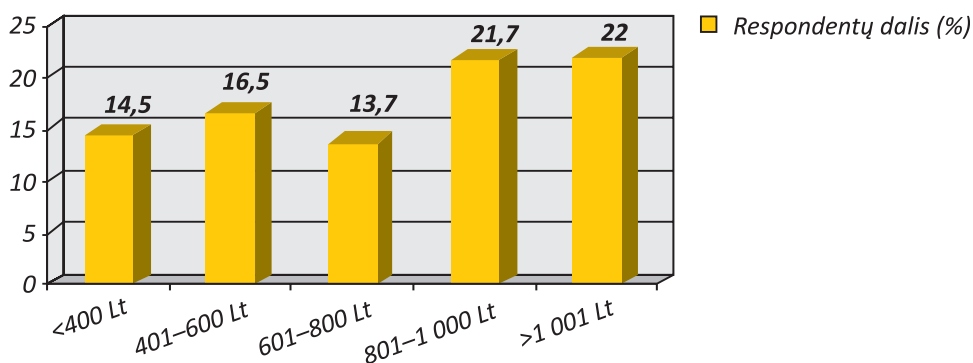
	N	Proc.
Taip	166	16,5
Ne	640	63,7
Nežinau	198	19,7
Iš viso	1 004	100,0

Labai įdomios ir netikėtos tendencijos išryškėja analizuojant norą ar nenorą nelegaliai, bet pigiai samdyti imigrantus pagal respondentų išsilavinimą ir pajamas. Kaip parodė tyrimas, kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo didesnės intencijos pasinaudoti pigiu imigrantų darbu nelegaliai (3.2 lentelė). Panaši tendencija ir pagal pajamas, tenkančias šeimos nariui, – kuo jos didesnės, tuo respondentai labiau linkę pasinaudoti pigiu imigrantų darbu.

3.6 pav. Respondentų dalis, teigiamai atsakiusių į klausimą, kad samdytų imigrantą nelegaliai, jei jam būtų galima mokėti mažiau nei lietuviui, pagal išsilavinimo lygį:

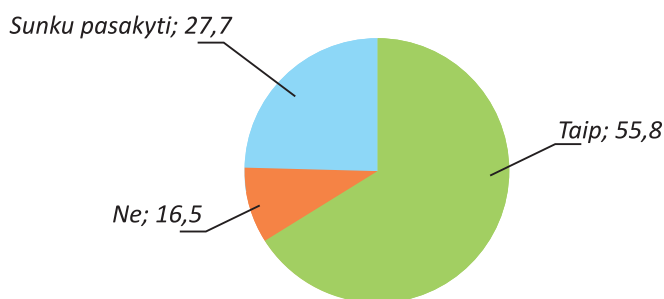
3.7 pav. Respondentų dalis, teigiamai atsakiusių į klausimą, kad samdytų imigrantą nelegaliai, jei jam būtų galima mokėti mažiau nei lietuviui, pagal pajamas šeimos nariui:

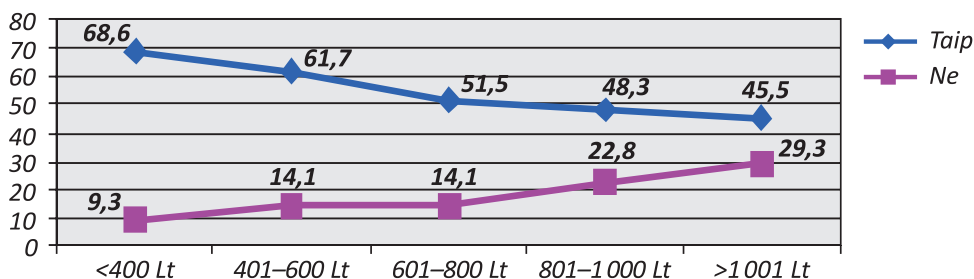
3.3. Imigrantai – socialinės sistemos našta

Neigiamas nuostatas dėl darbo imigracijos daugelis Lietuvos gyventojų, matyt, sieja ir su baime, kad imigrantai gali pernelyg pasinaudoti Lietuvos socialine sistema – net 55,8 proc. apklaustųjų mano, kad tai yra vienas iš imigrantų tikslų. Daugiausia tokiai nuomonei pritariančiųjų tarp darbininkų (62,6 proc.), pensininkų (59,4 proc.), kaimo gyventojų (60,3 proc.), mažiausias pajamas gaunančių asmenų (68,6 proc.). Čia vėl pastebima aiški priklausomybė tarp respondento šeimos ekonominės padėties ir migrantų atvykimo motyvų vertinimo – gaunantieji mažiausias pajamas dažniausiai mano, kad migrantai tik nori pasinaudoti Lietuva. Ir atvirkštinė tendencija – augant pajamoms, didėja ir nepritariančiųjų dalis. Beje, daugiausia nepritariančiųjų tokiai nuomonei tarp specialistų (nepritaria 33,9 proc.), asmenų su aukštuoju išsilavinimu (26 proc.) bei rusų tautybės respondentų (28,8 proc.).

3.8 pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai ieško lengvo gyvenimo, nori pasinaudoti Lietuvos socialine sistema (proc.):

3.9 pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai ieško lengvo gyvenimo, nori pasinaudoti Lietuvos socialine sistema (pagal pajamas šeimos nariui, proc.):

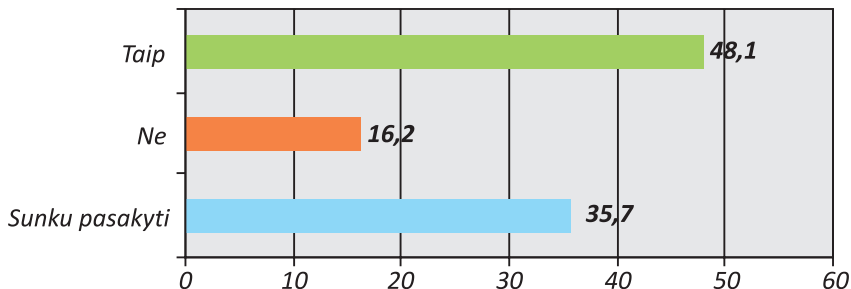

3.4. Imigrantai – nusikaltimų, terorizmo šaltinis

Kaip parodė tyrimas, arti pusės Lietuvos gyventojų mano, kad tarp imigrantų daug nusikaltėlių ir todėl didėja nusikalstamumas (48,1 proc.). Labiausiai linkę imigrantus prilyginti nusikaltėliams bedarbiai (58,5 proc.), pensininkai (53 proc.), kaimo gyventojai (53,9), mažiausias pajamas gaunantys Lietuvos

gyventojai (57,6 proc.). Pastebima tradicinė priklausomybė tarp pajamų dydžio ir neigiamų vertinimų – kuo mažesnės pajamos, tuo daugiau neigiamų bruožų priskiriama imigrantams (3.11 pav.).

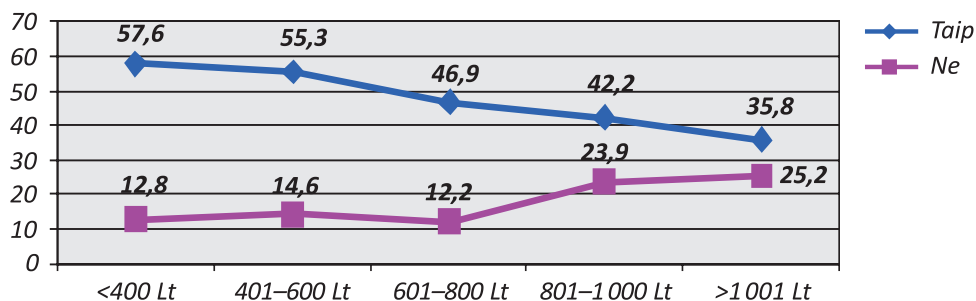
3.10 pav. Respondentų nuomonė, ar tarp imigrantų yra daug nusikaltėlių, didėja nusikalstamumas (proc.):

Kiek netikėtus rezultatus atskleidė atsakymų analizė pagal tautybę. Nors apskritai lietuviai yra labiausiai nusistatę prieš imigrantus, nuomonė, kad tarp imigrantų yra daug nusikaltėlių, dažniau išreiškė rusai (52,5 proc.) ir lenkai (55,2 proc.). Tarp lietuvių tokių buvo 47,5 proc.

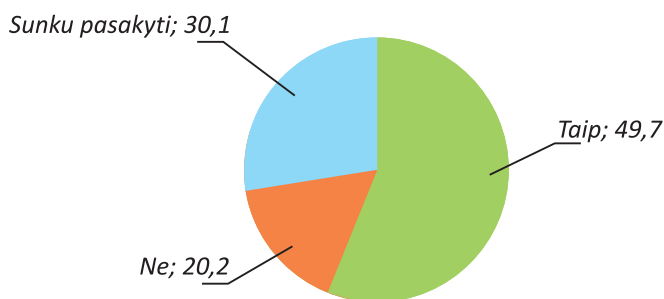
Nepritariančiųjų nuomonei, kad imigrantai yra nusikalstamumo šaltinis, daugiausia tarp moksleivių (35 proc.), jaunimo iki 29 metų (30,1 proc.), gaunančiųjų didžiausias pajamas (25,2 proc.).

3.11 pav. Respondentų nuomonė, ar tarp imigrantų yra daug nusikaltėlių, didėja nusikalstamumas (pagal pajamas šeimos nariui, proc.):

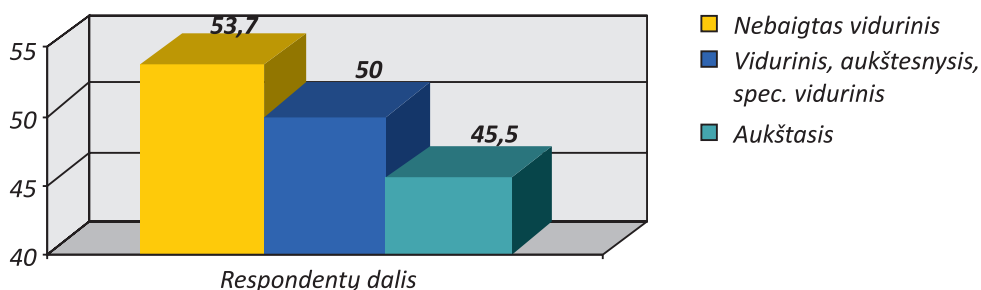

Panašus vaizdas ir vertinant migrantus kaip terorizmo grėsmės šaltinį. Labiausiai tuo tiki pensininkai (58 proc.), kaimo gyventojai (56,2 proc.), mažiausias pajamas gaunantieji (56 proc.), žemesnio išsilavinimo ar nebaigę vidurinės (53,7 proc.). Pagal tautybę, labiausiai linkę imigrantams inkriminuoti „terorizmo grėsmę“ lietuviai – tarp lietuvių tokių daugiau nei pusė (50,5 proc.), palyginti su 42,4 proc. tarp rusų ir 41,4 proc. tarp lenkų. Nepritariančiųjų nuomonei, kad imigrantai sietini su terorizmo grėsmės didėjimu, daugiausia tarp moksleivių (33,3 proc.), didžiausias pajamas gaunančiųjų (30,9 proc.) ir rusų (30,5 proc.).

3.12 pav. Respondentų nuomonė, ar dėl migrantų didėja terorizmo grėsmė (proc.):

3.13 pav. Dalis respondentų, manančių, kad dėl migrantų didėja terorizmo grėsmė (pagal išsilavinimą, proc.):

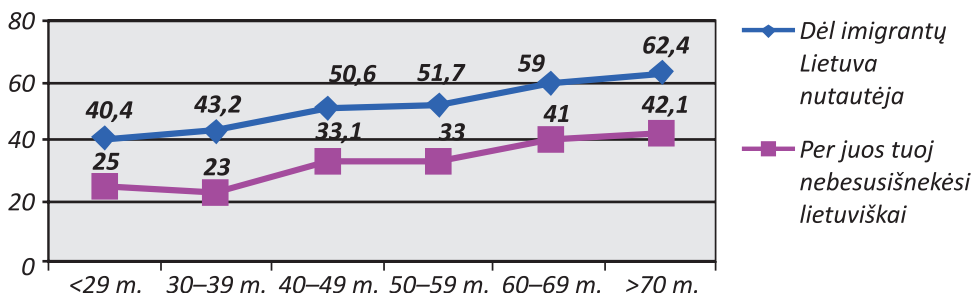
3.5. Imigrantai – grėsmė lietuvybei

Viena dažniausiai viešojoje erdvėje sklandančių / išsakomų baimių yra tai, kad imigrantai yra tiesioginė grėsmė lietuvybei. Tyrimo duomenys patvirtina, kad ši nuostata gaji ir tarp Lietuvos gyventojų. Net 51,8 proc. respondentų mano, kad dėl imigrantų antplūdžio Lietuva nutautėja, daugiau kaip trečdalis (33,5 proc.) apklaustųjų įsitikinę, kad „per juos tuoj nesusišnekėsi lietuviškai“. Jaunimą šie aspektai mažiau baugina (3.14 pav.) nei pagyvenusius žmones. Tradiciškai didžiausias baimes reiškia pensininkai, mažiausias pajamas gaunantieji, respondentai su žemiausiu išsilavinimu.

3.3 lentelė. Respondentų nuomonė dėl imigrantų poveikio lietuvybei:

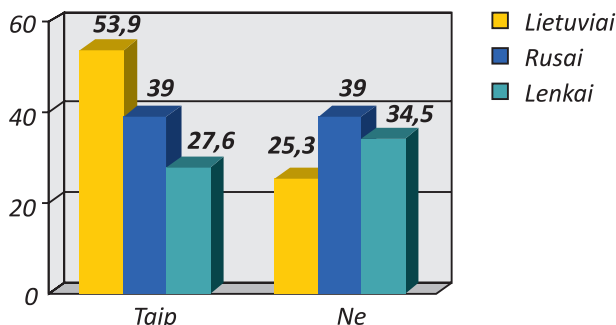
Dėl imigrantų Lietuva nutautėja			Per juos nebesusišnekėsi lietuviškai		
	N	Proc.		N	Proc.
Taip	520	51,8	Taip	336	33,5
Ne	270	26,9	Ne	416	41,4
Sunku pasakyti	214	21,3	Sunku pasakyti	252	25,1
Iš viso	1 004	100,0	Iš viso	1004	100,0

**3.14 pav. Respondentų nuomonė dėl imigrantų poveikio lietuvybei.
Respondentų, teigiamai atsakiusių į klausimus, proc. pagal amžių:**

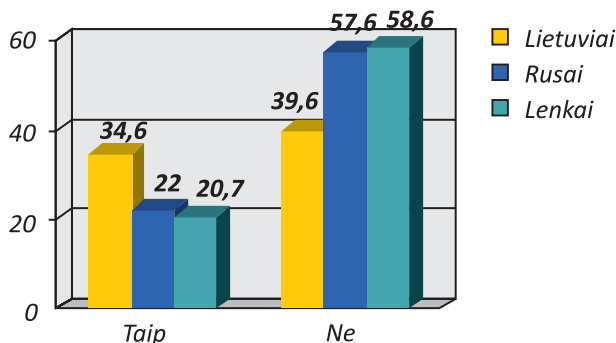

Pagal tautybę, labiausiai tokia situacija susirūpinę lietuviai – tarp jų beveik du kartus daugiau respondentų, palaikančių nuomonę, kad per migrantus Lietuva nutautėja – 53,9 proc., palyginti su 39 proc. tarp rusų ir 27,6 proc. tarp lenkų (3.15 (a) pav.). Sunku vertinti, kiek šios nuostatos atspindi realią patirtį, susidūrus su kitataučiais, bet, žinant, kad visi imigrantai / užsieniečiai Lietuvoje sudaro tik 1 proc. gyventojų, peršasi nuomonė, jog tai daugiau teorinė ateities baimė nei šių dienų problemos vertinimas.

3.15 (a) pav. Respondentų nuomonė, ar dėl imigrantų Lietuva nutautėja (proc.):

3.15 (b) pav. Respondentų nuomonė, ar per juos tuoj nebesusišnekėsi lietuviškai (proc.):

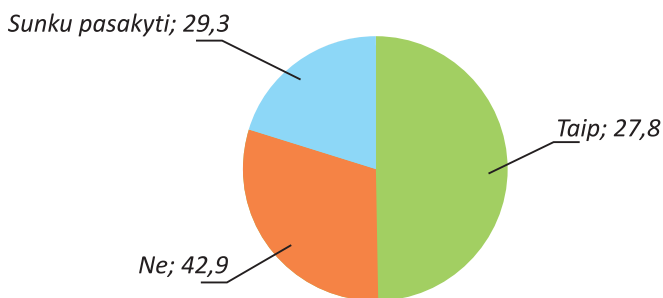

3.6. Imigrantai – sunkiausiai dirbantys ir mažiausiai apsaugoti darbuotojai

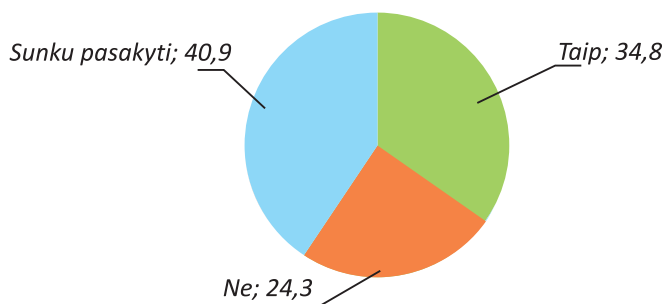
Nežiūrint gana neigiamo požiūrio į migrantus, nemaža dalis Lietuvos gyventojų vis dėlto sutinka, kad ir patys imigrantai Lietuvoje yra diskriminuojami, jų teisės pažeidžiamos. Net trečdalis Lietuvos gyventojų (34,8 proc.) mano, kad imigrantams už tuos pačius darbus mokamas žymiai mažesnis atlyginimas. Labiausiai tuo įsitikinę rusai (52,5 proc. respondentų pritaria tokiam teiginiui), Vilniaus gyventojai (45 proc.); mažiausiai – lenkai (27,6 proc.) ir žmonės su žemu / nebaigtu viduriniu išsilavinimu (28,9 proc.).

Dar beveik trečdalis Lietuvos gyventojų (27,8 proc.) mano, kad imigrantai nėra konkurentai ir net atvirkščiai, yra reikalingi, nes jie dirba nepatrauklius darbus, būtent tuos, kurių lietuviai nenori dirbti. Tokios nuomonės dažniau laikosi moterys (30 proc.) nei vyrai (25,2 proc.), rusai (40,7 proc., palyginti su 27 proc. tarp lietuvių ir lenkų), žmonės su žemesniu / nebaigtu viduriniu išsilavinimu (32,9 proc.), jaunimas ir moksleiviai / studentai (36,7 proc.). Vis dėlto nesutinkančiųjų su tokia nuostata yra 1,5 karto daugiau (42,9 proc.) nei pritariančiųjų.

3.16 (a) pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai dirba tuos darbus, kurių lietuviai nenori dirbti (proc.):

3.16 (b) pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantams mokamas žymiai mažesnis atlyginimas (proc.):

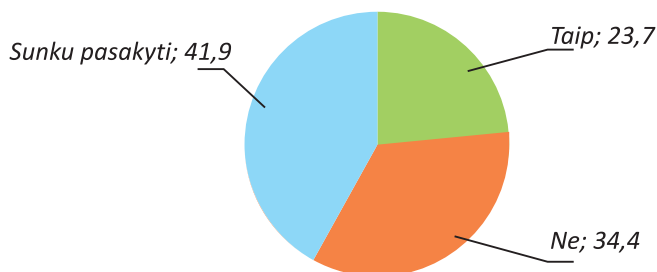
Panaši situacija vertinant migrantų teises Lietuvoje – maždaug kas ketvirtas Lietuvos gyventojas (23,7 proc.) įsitikinęs, kad migrantų teisės Lietuvoje labai dažnai pažeidžiamos. Dažniau tokios nuomonės laikosi moterys (25,2 proc.,

palyginti su 21,9 tarp vyrų), žemo išsilavinimo respondentai (24,2 proc.), bedarbiai (27,4 proc.), mažų miestelių gyventojai (28,9 proc.). Didžiausi vertinimų skirtumai išryškėja analizuojant pagal tautybę – tik kas dešimtas lenkas mano, kad migrantų teisės Lietuvoje pažeidžiamos, tuo tarpu tarp rusų tokių – kas trečias (3.4 lentelė). Vis dėlto didesnė dalis Lietuvos gyventojų (34,4 proc.) neįžvelgia migrantų teisių pažeidimų Lietuvoje.

3.4 lentelė. Respondentų nuomonė, ar labai dažnai migrantų teisės Lietuvoje pažeidžiamos (pagal respondentų tautybę, proc.):

Tautybė	Taip	Ne	Sunku pasakyti	Iš viso
<i>Lietuvis</i>	23,2	34,9	41,9	100
<i>Rusas</i>	33,9	25,4	40,7	100
<i>Lenkas</i>	10,3	37,9	51,7	100

3.17 pav. Respondentų nuomonė, ar labai dažnai migrantų teisės Lietuvoje pažeidžiamos (proc.):

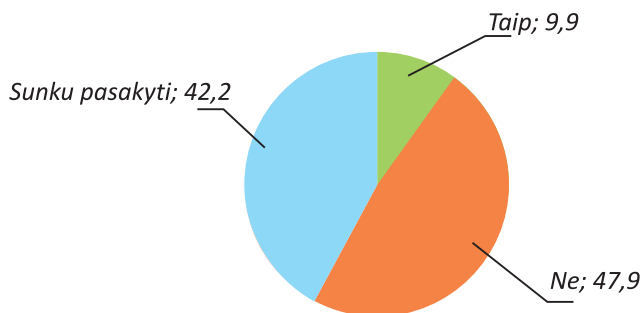
Apibendrinant galima teigti, kad didesnė visuomenės dalis nemano, jog migrantai reikalingi, nors ir sutinka, kad jie dirba neprestigišnius darbus, kurių lietuviai nenori imtis; nemano, kad imigrantų teisės Lietuvoje yra pažeidžiamos, nors ir sutinka, kad darbo užmokesčio prasme migrantai yra diskriminuojami ir jiems mokamas žymiai mažesnis atlyginimas.

3.7. Migrantai – nauda Lietuvai

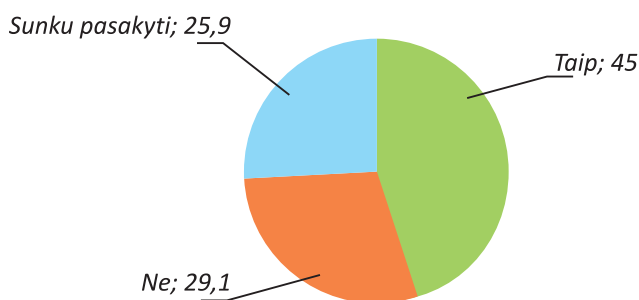
Toks gana neigiamas portretas, kurį apie migrantus susikuria Lietuvos gyventojai, tikėtina, apsprendžia ir tai, kad nauda, kurią duoda (ar gali suteikti) migrantai, tiki tik nedaugelis. Tyrimo duomenimis, tik 9,9 proc. respondentų mano, kad migrantai labai gerai dirba ir duoda daug naudos Lietuvai. Tradiciškai teigiamų vertinimų apie migrantus daugiausia tarp jaunimo (16 proc.) ir moksleivių / studentų (25 proc.), taip pat tarp asmenų su žemesniu nei vidurinis išsilavinimas (12,8 proc.). Labiausiai skeptiškai migrantų duodamą naudą vertina Vilniaus ir kaimų gyventojai (6,4 proc.), tarnautojai (6,5 proc.) ir lenkai (6,9 proc.). Beje, pastebima, kad tie respondentai, kurie patys buvo išvykę, gyvena ir dirbo užsienyje,

geriau vertina migrantus, jų teikiamą naudą (19.2 proc. mano, kad migrantai duoda daug naudos Lietuvai) nei asmenys, patys niekada negyvenę ir nedarbę užsienyje (tik 8,6 proc. šių respondentų mato imigracijos naudą).

3.18 (a) pav. Respondentų nuomonė, ar migrantai labai gerai dirba, duoda daug naudos (proc.):

3.18 (b) pav. Respondentų nuomonė, ar imigrantai įneša kultūrų įvairovę (proc.):

Tyrimo duomenimis, tokių, kurie netiki migracijos nauda, yra beveik penkis kartus daugiau – net 47,9 proc. respondentų nepritaria teiginiui, kad migrantai labai gerai dirba, duoda daug naudos Lietuvai. Didžiausi skeptikai yra pensininkai (52,5 proc.) ir darbininkai (51 proc.), mažiausias pajamas / iki 400 litų šeimos nariu gaunantieji (55,2 proc.), keturių didžiųjų miestų (Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių) gyventojai (53,8 proc.).

Vienintelis teigiamas reiškinys, kur didesnė Lietuvos gyventojų dalis mato migracijos naudą, – tai, kad migrantai įneša kultūrų įvairovę. Labiausiai tai vertina jaunimas (56,4 proc.), moksleiviai / studentai (58,3 proc.), specialistai (61,4 proc.), asmenys su aukštuoju išsilavinimu (56 proc.), mažų miestelių gyventojai (54,4 proc.). Tačiau jis tik nežymiai gali atsverti tas neigiamas nuostatas, kurios apie migrantus dominuoja visuomenėje.

4. Kas (su)formuoja požiūrį į imigrantus

Kaip parodė tyrimas, Lietuvos gyventojai ne tik patys nepalankiai galvoja apie darbo migrantus iš kitų šalių, bet, matyt, su analogiškomis nuostatomis susidurdami ir savo aplinkoje, supranta, kad tai yra dominuojanti nuomonė visuomenėje. Beveik 60 proc. respondentų įsitikinę, kad daugumos lietuvių požiūris į imigrantus yra neigiamas, ir tik menka dalis (8,2 proc.) mano, kad teigiamas.

4.1 lentelė. Jūsų nuomone, koks yra lietuvių požiūris į imigrantus?

	N	Proc.
<i>Teigiamas</i>	82	8,2
<i>Neigiamas</i>	601	59,9
<i>Sunku pasakyti</i>	321	32,0
Iš viso	1 004	100,0

Nežiūrint aiškiai išreikštos neigiamos pozicijos dėl imigracijos ir imigrantų, kaip parodė tyrimas, daugiau nei du trečdaliai Lietuvos gyventojų iš viso nėra betarpiškai susidūrę su darbo migrantais Lietuvoje. Ir tik 7,3 proc. su jais tenka susidurti dažnai, tad turi informaciją ne iš nuogirdų. Analizuojant tyrimo duomenis, pastebimas gana įdomus ryšys: tos respondentų grupės / kategorijos, kurioms dažniausiai yra tekę realiai susidurti su darbo migrantais Lietuvoje – jaunimas, moksleiviai / studentai, Vilniaus gyventojai, didžiausias pajamas gaunantieji, būtent jie paprastai yra pozityviau nusiteikę ir dėl migrantų, ir dėl imigracijos apskritai.

4.2 lentelė. Ar teko susidurti su darbo imigrantais Lietuvoje?

	N	Proc.
<i>Taip</i>	73	7,3
<i>Ne</i>	246	24,7
<i>Sunku pasakyti</i>	675	67,9
Iš viso	994	100,0

Todėl tyrime buvo aiškinamasi, kas ir kaip suformuoja nuostatas dėl migrantų. Kaip matyti iš 4.3 lentelės, tik kas trečias ketvirtas respondentas savo vertinimus grindžia asmenine patirtimi, dažnai (14,1 proc.) ar retkarčiais (26,9 proc.) susidūręs su migrantais darbe, moksle, gatvėje, kt. Žymiai didesnė dalis (57 proc.) remiasi draugų, giminių pasakojimais. Bet absoliučiai daugumai Lietuvos gyventojų (79,2 proc.) nuomonę apie imigrantus suformuoja (ar paveikia) žiniasklaida. Tad žiniasklaidos vaidmuo čia yra tikrai didelis ir, manytina, gana kryptingas. Kadan gi viešojoje erdvėje labai retai pasitaiko pozityvių pranešimų, straipsnių ar laidų

apie migrantus, o dominuojanti žinia dažniausiai neigiama (migrantų nusikaltimai, nelegalus darbas, kt.), visuomenėje formuojasi negatyvus imigranto įvaizdis. Tie, kurie apie migrantus žino ne tik iš žiniasklaidos, bet ir iš asmeninės patirties, dažniausiai turi ir žymiai pozityvesnes nuostatas.

4.3 lentelė. Kuo paremtas Jūsų požiūris į darbo migrantus (proc.):

	Taip	Ne	Sunku pasakyti
<i>Asmeninė patirtis (dažnai tenka su jais susidurti darbe / moksle, kieme / gatvėje, kt.)</i>	14,1	72,4	13,4
<i>Asmeninė patirtis (atsitiktinai / kelis kartus susidūriau su imigrantais)</i>	26,9	64,0	9,1
<i>Draugų, giminių pasakojimai / patirtis</i>	57	36,4	6,7
<i>Informacija žiniasklaidoje</i>	79,2	12,1	8,8

Matyt, daugiau objektyvios informacijos apie migrantus, gerų pavyzdžių viešinimas ir panašios akcijos leistų neutralizuoti įsitikinimais ar mitais paremtas nuostatas, padėtų įveikti „kitokių“ baimę ir išvelgti įvairovėje ne tik minusus, bet ir jos teikiamą naudą. Kaip rodo kitų šalių patirtis ir įvairūs tyrimai (OECD, 2010), ne tiek svarbu siekti, kad visuomenė pritartų dėl imigracijos prioritetų, kiek svarbu mažinti populiarių įsitikinimų ir mitų įtaką. O formuojant imigracijos politiką ar vykdant imigracijos reformas ypač svarbu didinti gyventojų žinias apie migracijos procesus, apie jos įtaką šalies ekonominiams, socialiniams ir kultūriniais procesams. Ir, antra vertus, labai svarbu nenaudoti „migracijos kortos“ politiniais tikslais tiek vykdant vienokią ar kitokią migracijos politiką, tiek eliminuojant diskusijas šiais klausimais dėl jų nepopuliarumo visuomenėje.

Išvados ir rekomendacijos

Tyrimo išvados

1. Imigracija į Lietuvą net ir ekonominio kilimo metais nebuvo didelė, o krizės laikotarpiu sumažėjo daugiau nei perpus. Palyginti su kitomis ES šalimis, yra simbolinio pobūdžio – užsieniečiai, net jei įtrauksime ir sovietmečio imigrantus, tesudaro apie 1 procentą Lietuvos gyventojų. Tačiau, net ir esant tokiai situacijai, trečdalis Lietuvos gyventojų mano, kad Lietuvoje darbo imigrantų yra daug ar labai daug.

2. Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir imigrantus yra fobiškas ir dažniausiai imigrantams nepalankus. Absoliuti dauguma respondentų (58 proc.) imigraciją į Lietuvą vertina negatyviai. Labiausiai prieš migrantus yra nusistatę lietuviai (59 proc.); lenkai ir rusai imigraciją vertina kiek palankiau. Kaip atskleidė tyrimas, imigracijos, kaip reiškinio, vertinimas dažnai priklauso nuo amžiaus (jaunimas žymiai pozityviau vertina imigraciją nei pagyvenę žmonės), ekonominės situacijos šeimoje (kuo didesnės šeimos pajamos, tuo pozityvesnis požiūris į imigraciją), išsilavinimo.

3. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad respondentų neigiamas imigracijos vertinimas yra nepalankiamas argumentais. Respondentams priminus, kad Airija, įsileidusi daug imigrantų, suklestėjo, jų neigiamos nuostatos dėl imigracijos nesikeičia ir išlieka stabiliai neigiamos. Todėl susidaro įspūdis, kad neigiamos nuostatos dėl imigracijos yra greičiau principas nei realios situacijos vertinimas.

4. Respondentų imigracijos, kaip reiškinio, vertinimai yra gerokai iškreipti ir daugiau atspindi išankstines nuostatas bei įsitikinimus nei realią situaciją. Pavyzdžiui, daugiau nei pusė respondentų (55 proc.) mano, kad į Lietuvą daugiausia atvyksta kinų (realiai jie sudaro tik mažiau nei 7 proc. viso darbo migracijos srauto); bijomasi, nenorima „kitokių“ – tik 6 proc. Lietuvos gyventojų norėtų / sutiktų dirbti su imigrantais iš Azijos, Afrikos (su imigrantais iš Rusijos – net 10 kartų daugiau).

5. Respondentų požiūris į darbo imigrantus daug palankesnis darbuotojams iš ES, bet yra ypač nepalankus darbuotojams iš trečiųjų valstybių. Net 78 proc. respondentų darbo imigrantų atvykimą į Lietuvą iš trečiųjų šalių vertina neigiamai (nusistatymas prieš ES imigrantus dvigubai mažesnis). Neigiamas nusistatymas išlieka stabilus, net kai kalbama apie aukštos kvalifikacijos darbuotojus. Galima daryti išvadą, kad Lietuvos gyventojai yra nusiteikę ne tiek prieš darbo imigraciją apskritai, kiek prieš užsieniečius iš trečiųjų valstybių. Tradiciškai, ypač neigiamas nuostatas išreiškia pagyvenę, žemesnio išsilavinimo bei mažas pajamas gaunantys respondentai.

6. Minusų dėl darbo migracijos respondentai mato žymiai daugiau nei pliusų. Nepalankiai darbo imigrantus iš trečiųjų šalių respondentai vertina dėl išaugančios konkurencijos darbo rinkoje, imigrantų nesugebėjimo dirbti kokybiškai ir noro pasinaudoti Lietuvos socialine sistema, galimo Lietuvos nutautėjimo, svietimos imigrantų kultūros poveikio, galimai išaugusiančio nusikalstamumo ar net terorizmo grėsmės. Palankiai darbo imigrantus vertinantys nurodo, kad imigrantai turi aukštą profesinę kvalifikaciją (ypač darbuotojai, atvykstantys iš ES), prisideda prie ekonomikos augimo ir didina kultūrinę įvairovę.

7. Įdomu pastebėti, kad kai klausiama konkrečiai „Ar norėtumėte dirbti kartu su imigrantais“, respondentų neigiamas nusistatymas darbo imigrantų atžvilgiu

kiek mažesnis. Vis dėlto, arti pusės Lietuvos gyventojų su atvykėliais nenorėtų kartu dirbti (47,9 proc.), kita tiek nurodė, kad jiems nesvarbu, iš kur žmogus atvykęs, svarbu tik kaip jis dirba (45 proc.). Dauguma, jei galėtų rinktis, sutiktų dirbti su imigrantais iš Rusijos.

8. Tyrimas parodė, kad respondentų požiūris į darbo imigraciją didele dalimi yra formuojamas žiniasklaidos (79,2 proc.). Tik apie 7 proc. respondentų realiai patys susiduria su imigrantais. Todėl požiūris į imigrantus priklauso daugiau nuo žiniasklaidos suformuotų nuostatų nei nuo žmonių patirties. Įdomu pastebėti, kad tos respondentų grupės, kurioms dažniausiai realiai tenka susidurti su darbo imigrantais (jaunimas, Vilniaus gyventojai, aukštą išsilavinimą turintys), dažniausiai yra pozityviau nusiteikę imigrantų atžvilgiu.

9. Neigiamos nuostatos dėl imigrantų / darbo imigrantų apsprendė, kad dauguma Lietuvos gyventojų (65,9 proc.) pasisako už darbo imigracijos ribojimą ir tik 3,8 proc. yra už imigracijos skatinimą. Noras riboti darbo imigraciją tik iš dalies ir netiesiogiai siejamas su konkurencijos darbo rinkoje baime – tarp didžiausias ir mažiausias pajamas gaunančių respondentų atsakymų skirtumai nėra esminiai; labiausiai stengiasi „apsaugoti“ vietinę darbo rinką tos grupės, su kuriomis darbo imigrantai beveik nekonkuruoja, – pensininkai ir tarnautojai.

10. Apibendrinant duomenis peršasi išvada, kad Lietuvos gyventojų požiūris į tai, kokia turėtų būti darbo imigracijos politika, visai neatspindi dabar besiklostančių demografinių realijų (dėl masinės emigracijos sparčiai senstanti visuomenė) ar ekonominių sudedamųjų / veiksnių. Už ribojimus labiausiai pasisako pensininkai ir vyriausių amžiaus grupių atstovai, nors būtent jie turėtų būti labiausiai suinteresuoti jaunos darbo jėgos, generuojančios pajamas ir pajėgios teikti socialines paslaugas, pritraukimu. Imigracijos ribojimu labiau suinteresuoti tarnautojai (kodėl?) nei realiai konkurenciją galintys pajusti bedarbiai, darbininkai, specialistai.

11. Vienintelis teigiamas reiškinys, kur didesnė Lietuvos gyventojų dalis mato migracijos naudą, – tai, kad migrantai įneša kultūrų įvairovę. Tačiau jis tik nežymiai gali atsverti tas neigiamas nuostatas, kurios apie migrantus dominuoja visuomenėje.

Rekomendacijos

Šis tyrimas ne tik leidžia įvertinti Lietuvos gyventojų nuostatas dėl imigracijos ir imigrantų, atskleidžia įvairių socialinių demografinių gyventojų grupių nuomonę iškeltais klausimais, bet ir įgalina padaryti platesnio pobūdžio apibendrinimus bei įžvalgas ir pasiūlyti tam tikras **rekomendacijas politikos formuotojams**:

1. Lietuvos gyventojų nuomonė ir vertinimai dėl darbo imigracijos ir imigrantų labai dažnai neatitinka tikrovės, neretai yra nulemti išankstinių baimių, įsitikinimų, o ne realios situacijos žinojimo; ypatingas baimes dėl imigracijos ir imigrantų išreiškia tos gyventojų grupės, kurios realiai su imigrantais nesusiduria, kurios darbo rinkoje su jais nekonkuruoja. Tad formuojant ar revizuojant imigracijos politiką ypač svarbu eliminuoti šių mitų, populistinių įsitikinimų poveikį, skleidžiant daugiau išsamios ir objektyvios informacijos apie imigrantus.

2. Lietuvos gyventojų vertinimai neretai yra kontraversiški, priešpriešinant save ir „kitus“, bandant suderinti sunkiai suderinamus procesus:

- dauguma lietuvių norėtų gyventi šiuolaikinėje industrinėje ar žinių ekonomikos valstybėje, naudotis globalios ekonomikos teikiamomis galimybėmis, bet kartu išlikti „tautiška“ uždara valstybe, neįsileisti „kitokių“;
- Lietuvos gyventojai patys nori naudotis judėjimo laisve, bet Lietuvą laikyti uždara, neįsileisti imigrantų;
- net ir vertindami ekonominę / darbo imigraciją ir darbo imigrantus Lietuvos gyventojai pirmiausia akcentuoja jų galimą poveikį kultūrai, tautiškumui, tuo tarpu socialiniai bei ekonominiai aspektai yra antriniai arba iš viso nevertinami.

Žinoti šiuos prieštaravimus, neigiamas nuostatas ir suvaldyti galimas socialines įtampas, suderinti ekonominę naudą ir galimą pasipriešinimą naudingiems sprendimams – politikos formuotojų uždavinys.

3. Viešosios nuomonės tyrimas parodė, kad nors kalba eina apie darbo imigraciją, žmonės dažniausiai vertina žymiai platesnę kategoriją – visus galimus kitataučius, tiek legalius ir nelegalius imigrantus, tiek prieglobsčio prašytojus, tiek Lietuvoje jau įsikūrusius kitataučius. Todėl, formuojant politiką, būtina atkreipti dėmesį, kad kalbama ne apie visus, o apie tuos imigrantus, be kurių Lietuva neišsivers, apie tuos, kurių Lietuvai reikia.

4. Kadangi, kaip parodė tyrimas, Lietuvos gyventojai labiausiai bijo „kitokių“, ypatingas dėmesys, formuojant darbo imigracijos politiką, turėtų būti kreipiamas imigrantų integracijai. Beje, būtent šia linkme dabar ir eina dauguma ES šalių, nutarusių iš esmės revizuoti savo imigracijos politiką.

5. Viešoji nuomonė dėl imigracijos yra labai smarkiai veikiama žiniasklaidos, tad formuojant darbo imigracijos politiką darbas su žiniasklaida, teikiant objektyvią informaciją ir išlaikant balansą tarp gerų pavyzdžių ir blogų naujienų, yra būtinas parengiamasis darbas.

6. Šis tyrimas atskleidė, kad formuojant aktyvią imigracijos / darbo jėgos pritraukimo politiką Lietuvoje vienu metu tektų spręsti iš karto kelis uždavinius – įvertinti ekonominį imigracijos / darbo migracijos poreikį, galimybes ir būdus pritraukti reikiamą darbo jėgą bei iš anksto atitinkamai formuoti visuomenės nuomonę, eliminuoti populistinių įsitikinimų ir mitų įtaką.

LIETUVOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIS Į IMIGRACIJĄ IR DARBO IMIGRANTUS

Korektorė – Zita Morkūnaitė
Dizainerė-maketuotoja – Jūratė Dusevičiūtė

Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius
2010 m. Užsakymo Nr. 12 310. Tiražas 200 egz.